

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Startuylar ve Regölasyon: Türkiye Perspektifi

2025

www.istka.org.tr

T.C. SANAYİ VE
TEKNOLOJİ BAKANLIĞI

Startuplar ve Regülasyon: Türkiye Perspektifi

İSTANBUL KALKINMA AJANSI

Asmalı Mescit Mah. İstiklal Cad. No: 142
Odakule Kat 6-7-8 34430 Beyoğlu / İstanbul
Tel: 0 (212) 468 34 00
Faks: 0 (212) 468 34 44
E-Posta: iletisim@istka.org.tr

2025, İstanbul

Proje Koordinatörleri
Serkan Korkmaz Arslan
Süleyman Bayezit

Hazırlayanlar
Öncel, Aydın, Uygun
Avukatlık Ortaklığı Ekibi
Av. Erman Öncel, Esq.
Av. Dr. A. Buğra Aydın

Startuplar ve Regülasyon: Türkiye Perspektifi

Yayın Sahibi

İstanbul Kalkınma Ajansı

Yayının kısmen ya da tamamen yayınlanması ve çoğaltılması fikri mülkiyet hukukuna tabidir. Kaynak gösterilmek kaydı ile İstanbul Kalkınma Ajansı yayınları üçüncü kişilerce kullanılabilir.

İçindekiler

1

GİRİŞ - İNOVASYON VE REGÜLASYON ETKİLEŞİMİ: İNOVASYON DOSTU REGÜLASYON 13

1.1.	Raporun Amacı ve Metodolojisi	14
1.2.	Startup Ekosisteminin Regülasyonlar ile Etkileşimi	16
1.3.	Regülasyon ve İnovasyon Dengesi	17
1.4.	Regülasyonların İnovasyonun Hızına Yetişememesi - Farklı Regülatif Yaklaşımlar	18
1.5.	İnovasyon Dostu Regülasyon Kavramı	20

2

TÜRKİYE'DE STARTUP EKOSİSTEMİNİN REGÜLASYON TEMELLİ YAŞADIĞI GÜNCEL SORUNLAR 21

2.1.	Kuruluş ve İşe Başlama Süreçlerinin Yeterince Basit ve Hızlı Olmaması, Tümüyle Dijital Olarak Gerçekleştirilememesi	26
2.2.	Şirket İçi Karar Alma Süreçlerinin Tümüyle Dijital Olarak Gerçekleştirilememesi	26
2.3.	DocuSign Gibi Dijital İmza Uygulamalarının Türk Hukukunda Geçerli Olmaması	27
2.4.	SAFE gibi Hızlı Yatırım Mekanizmalarının Ticaret Kanunu'nda Yer Almaması	28
2.5.	Pay Sahipleri Sözleşmelerinde Düzenlenen Bazı Hükümlerin Esas Sözleşmeye Aktarılamaması	28
2.6.	Startaplardan Geçmişe Dönük Emisyon Primi Vergisi Alınması	29
2.7.	Startupların Günlük Hayatta Karşılaştığı Bürokratik Sorunlar	30
2.8.	Teknoloji Teşebbüsleri İçin Ciro Eşiği Uygulanmaksızın Rekabet Kurumu Bildirimi Zorunluluğu	30
2.9.	Döviz ile İşlem Yapma ve Döviz Kredisi Kullanımına İlişkin Engeller	31
2.10.	Hisse Satışlarından Elde Edilen Kazançlarda Vergi Muafiyeti İçin Hisse Senedi Bulundurma Zorunluluğu	32

2.11.	Tüzel Kişilerin İştirak Hissesi Satışlarından Elde Ettikleri Gelirlerin Başka Yatırımlara Aktarılması Konusundaki Belirsizlikler	33
2.12.	Profesyonel Yöneticilerin Kamu Borçlarından Sorumlu Olmaları	34
2.13.	Yabancı Yeteneklerin İstihdam Edilmesinde Beş Türk Vatandaşı Çalıştırma Zorunluluğu	34
2.14.	Çalışanlara Verilen Pay Opsiyonu vb. Teşviklerdeki Vergi Yükü	35
2.15.	Geçici ve Freelance Çalışma Modelleri ile İlgili Sorunlar	36
2.16.	Startuplar Bakımından Teknik İflas Sorunu	36
2.17.	Şirket Tasfiye Sürecinin Uzun Sürmesi	37
2.18.	Fikri Mülkiyetin Korunması Hususunda Eksiklikler	37
2.19.	Melek Yatırımcı Sisteminde Yaşanan Sorunlar	38
2.20.	Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarının Yurt Dışı Yatırımlarına İlişkin Sınırlamalar	39
2.21.	Kitle Fonlamasına İlişkin Sınırlamalar	39
2.22.	Mikro Kredi vb. Finansman Yöntemlerine İlişkin Düzenleme Eksikliği	40
2.23.	Sektörel Eşleşmelere Yönelik Kurumların Eksikliği	41
2.24.	Paydaşlara Göre Acil Düzenleme Yapılması Gereken Konular	42

3

İYİLEŞTİRİCİ ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

43

3.1.	Startup Mevzuatı ve Startaplara Özel Statü	45
3.2.	E-Residency (Elektronik Oturma İzni) ve Startup Vizesi	50
3.3.	Regülatif Sandbox Uygulamaları (Deneme Alanları)	51
3.4.	Düzenleyici Teknoloji (RegTech) ve Denetim Teknolojileri (SupTech) Uygulamaları	54
3.5.	Dijital Dönüşüm	55
3.6.	Regülasyonların Oluşturulmasında Benimsenebilecek İlkeler	56

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME 58

KAYNAKÇA 60

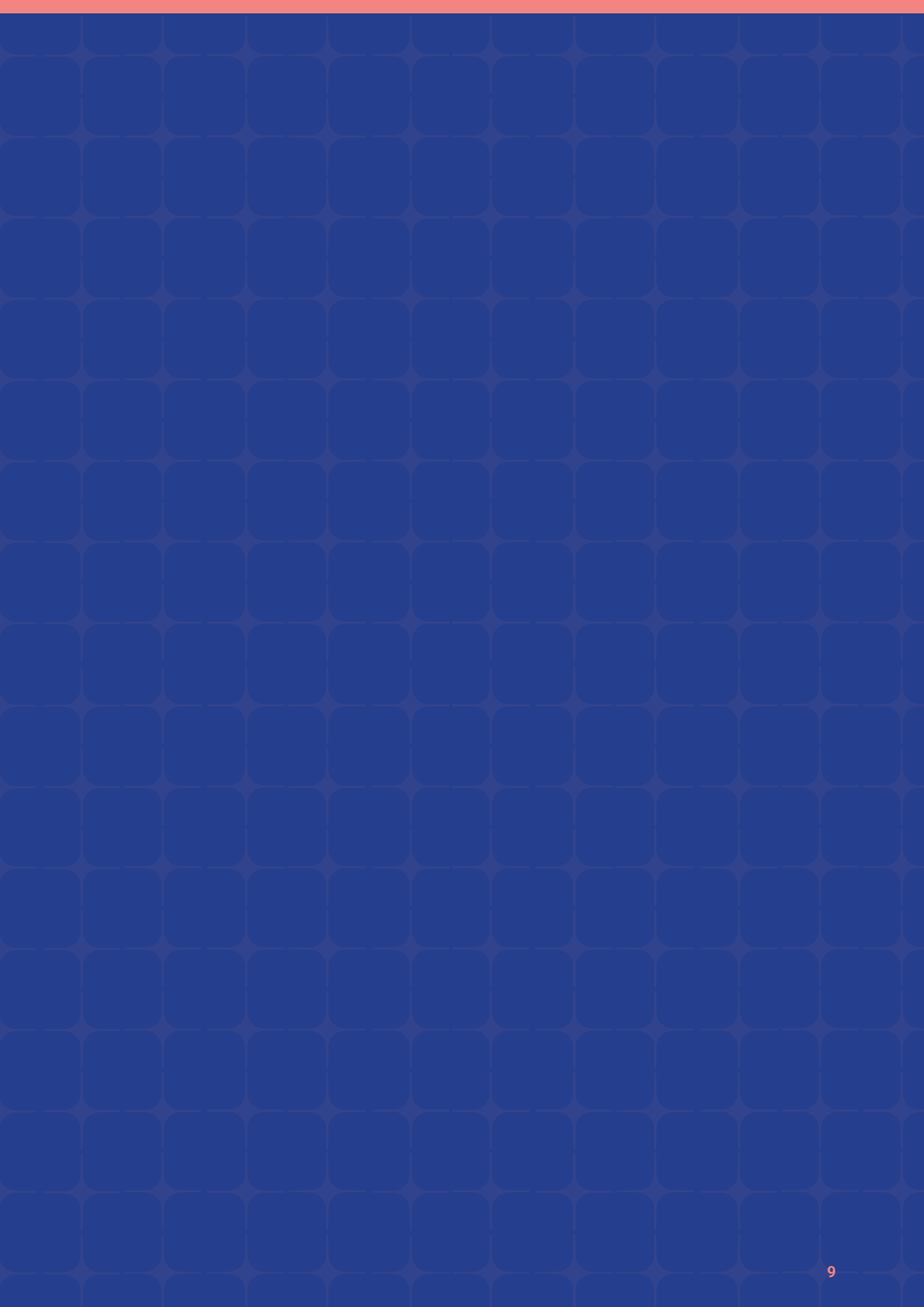
Tablo ve Şekil Listesi

TABLO LİSTESİ

Tablo 1	Türkiye’de Regülasyonların Startup Ekosistemi Üzerindeki Etkileri Özet Tablosu	11
Tablo 2	Anket Katılımcıları Profili	15

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1	Türkiye’de yasal düzenlemelerin startup ekosistemine olan etkisini nasıl değerlendirirsiniz?	22
Şekil 2	Türkiye’de startup ekosisteminin gelişmesi açısından regülasyon temelli iyileştirici adımların atılması gerektiğini düşünüyor musunuz?	23
Şekil 3	Türkiye’de sektörlere göre regülasyonlardan etkilenme düzeyi	23
Şekil 4	Türkiye’de regülasyonların olumsuz etkisinin en çok görüldüğü alanlar	24
Şekil 5	Türkiye’de regülasyonların olumlu olduğu, ancak geliştirilmesi gerektiği düşünülen alanlar	24
Şekil 6	Startup ekosisteminin gelişmesi amacıyla, en acil düzenleme yapılması gereken alanlar	25
Şekil 7	İyileştirici Çözüm Önerilerine Yönelik Paydaş Görüşleri	44

Yönetici Özeti

Bu çalışma, ülkemizde startupların regülasyonlar nedeniyle karşılaştığı güncel sorunların tespit edilmesi ve girişimcilik ekosistemin geliştirilmesi adına uygulanabilecek bazı regülatif yaklaşımların incelenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

Raporun hazırlık sürecinde, startup ekosistemine ilişkin daha önce yapılan yerel ve uluslararası çalışmalar incelenmiş; startuplar ve ekosistem paydaşları ile yapılan birebir görüşmeler ve gerçekleştirilen çevrimiçi anket ile ekosisteminin yaşadığı güncel sorunların tespit edilmesi konusunda saha araştırması yapılmıştır.

Dijital dönüşümün sosyal ve ekonomik yapıları köklü bir şekilde değiştirdiği günümüz dünyasında, inovasyon ve girişimciliğin desteklenmesinin önemi giderek artmaktadır. Startuplar, sundukları yenilikçi çözüm önerileri ve iş modelleriyle teknolojik ilerlemeye ve ülke ekonomilerinin gelişmesine ciddi katkılar sağlamaktadır.

Fikir aşamasından ölçeklenme süreçlerine kadar startuplar her aşamada sürekli olarak regülasyonlarla etkileşim içindedir. Çoğu zaman yasal düzenlemeler startupların inovasyon ve ticarileşme süreçlerine önemli ölçüde etki etmekte ve bu etki olumlu veya olumsuz, hatta bazen tamamen engelleyici olabilmektedir.

Regülasyonların etkisinin görüldüğü alanlar şu şekilde özetlenebilir:

1	Kuruluş	6	Teşvik ve Destekler
2	İşe Başlama ve Günlük Operasyonlar	7	Lisans ve Uyum
3	Yatırım Süreçleri ve Ortaklık İlişkileri	8	Fikri Mülkiyet
4	Finansman	9	İş Hukuku ve İstihdam
5	Vergi Yükümlülükleri		

Regülasyonların startup ekosistemine etkileri farklı şekillerde kendisini gösterebilir:

- + Ağır lisans ve uyum şartları pazara girişi ve rekabeti zorlaştırabilir.
- + Geleneksel kurallar yeni teknolojilerin hızına yetişemeyerek inovasyon önünde engel oluşturabilir.
- + Yasal düzenlemelerdeki belirsizlik ve eksiklikler girişimciler üzerinde öngörülemeyen riskler oluşturabilir.
- + Startupların geleneksel işletmelerle aynı düzenlemelere tabi olması, bürokratik yük ve maliyetler getirerek inovasyon süreçlerini olumsuz etkileyebilir.
- + Öngörülemeyen vergi yükleri startupların mali gücüne ciddi ölçüde zarar verebilir.

Raporun hazırlık sürecinde yapılan saha çalışmasından elde edilen bulgulara göre, ülkemizdeki regülasyonların startup ekosistemi üzerindeki somut etki alanları şu şekilde özetlenebilir:

Vergi Mevzuatı	Yatırım ve Finansman	Lisans ve Uyum
Geçmişe Dönük Yükümlülükler	SAFE, C-note Yatırım Mekanizmalarında Düzenleme Eksikliği	İzin Alma ve Uyum Süreçlerinin Zorluğu
Karmaşık Mevzuat	Döviz Kontrol Düzenlemeleri	Geleneksel Yasaların Yeni Teknolojilere Engel Olması
Ani, Sık ve İstikrarsız Değişiklikler	TTK'nin Yeterli Esnekliği Sağlayamaması	Bilgi Edinme Kanallarının Etkin Çalışmaması
İnovasyon Önündeki Vergi Yükü	GSYF'lere İlişkin Sınırlamalar	Kurumlar Arası Koordinasyon Eksikliği
Yatırımların Vergilendirilmesi	Melek Yatırımcı Sistemine İlişkin Sorunlar	Teknoloji Teşebbüsleri İçin Rekabet Kurumu İzni
Pay Opsiyonlarının Vergilendirilmesi	Alternatif Finansman Yöntemlerinin Yetersizliği	Kişisel Verilerin Korunması Kanunu

Bürokratik Süreçler	İş Hukuku ve İstihdam	Fikri Mülkiyet
Uzun ve Karmaşık Teşvik Başvuru Süreçleri	Pay Havuzu Oluşturma Konusunda Eksiklik	Oyun Sektörü için Güncel Düzenleme İhtiyacı
Islak İmza veya Fiziki Başvuru Zorunluluğu	Pay Opsiyonlarının Vergilendirilmesi	Uzun ve Karmaşık Tescil Süreçleri
Satış Yapmadan Vergi Yükümlülüğü Doğması	Geçici Çalışma ile İlgili Engeller	Uyuşmazlıkların Uzun Sürede Çözülememesi
Gümrükte Yaşanan Sıkıntılar	Esnek Çalışma Modelleri ile İlgili Sorunlar	Uluslararası Yatırımcıda Olumsuz Algı
Dijital İmza Uygulamalarının Geçerli Olmaması	Yabancı Yetenek Çalıştırmada Yaşanan Zorluk	

Tablo 1: Türkiye'de Regülasyonların Startup Ekosistemi Üzerindeki Etkileri Özet Tablosu

Startupların dinamik yapısına uygun ve inovasyon dostu olan regülatif yaklaşımların temel özellikleri şu şekilde özetlenebilir:

- + İnovasyona özgü teşvik ve destekler sunmak
- + Startupları diğer işletmelerden (KOBİ, esnaf, büyük işletme) ayırtırmak
- + İnovasyon ve ticari süreçlerde bürokratik yük ve maliyetleri azaltmak
- + Esneklik ve muafiyetler sunmak
- + Deneme alanları sağlamak
- + Risk ve büyüklüğe göre kademeli düzenlemeler getirmek
- + Fikirlerle güçlü ve etkin koruma sağlamak
- + Anlaşılır ve basit olmak
- + Esnek ve hızlı adapte edilebilmek
- + Düzenli olarak gözden geçirilmek
- + Ekosistemle işbirliği içinde hazırlanmak
- + İstikrarlı ve öngörülebilir olmak
- + Etkin bilgi edinme ve geri bildirim kanalları sağlamak

Raporda ayrıca ülkemizdeki girişimcilik ekosistemine ve inovasyon kültürünün gelişimine katkı sağlayabilecek, aynı zamanda uluslararası yatırımcıların ülkemize olan ilgisini artırma potansiyeli taşıyan bazı regülatif uygulamalara dikkat çekilmektedir.

Diğer ülkelerdeki başarılı örnekleri ile birlikte raporda ele alınan bu regülatif uygulamalar şu şekilde özetlenebilir:

Startup Mevzuatı
ve Startaplara
Özel Statü
Sağlanması

Regülatif Sandbox
(Deneme Alanları)
Uygulamaları

Elektronik
Oturma İzni ve
Startup Vizesi

Düzenleyici
Teknolojiler
(RegTech)

Denetim
Teknolojileri
(SupTech)

Dijital
Dönüşüm

Giriş

İnovasyon ve Regülasyon Etkileşimi: İnovasyon Dostu Regülasyon

Giriş - İnovasyon ve Regülasyon Etkileşimi

Dijital dönüşümün sosyal ve ekonomik yapıları köklü bir şekilde değiştirdiği günümüz dünyasında, inovasyon ve girişimciliğin desteklenmesinin önemi giderek artmaktadır. Startuplar, sundukları yenilikçi çözümlerini ve iş modelleriyle teknolojik ilerlemeye ciddi katkılar sağlamaktadır.

Özellikle yapay zeka ve blockchain gibi teknolojiler, kısa sürede uluslararası etkiye ulaşabilecek ve ülke ekonomilerine önemli faydalar sağlayabilecek ürün ve çözümler geliştirilmesi için yeni fırsatlar yaratmaktadır.

Ancak bu fırsatlarla birlikte, hızla gelişen teknolojiler yeni yasal düzenleme ihtiyacını da artırmakta ve çoğu durumda düzenleyici kurumlar bu ihtiyaca zamanında cevap verememektedir. Bu durum, dünya genelinde yasal düzenleme süreçlerinin ve regülatif yaklaşımların gözden geçirilmesini ve güncellenmesini zorunlu kılmaktadır.

Startup ekosisteminin güçlendirilmesi ve inovasyonun teşvik edilmesinde regülasyonların rolü kritiktir. Startuplar, fikir aşamasından ticarileşme süreçlerine kadar her aşamada regülasyonlarla etkileşim içindedir. Bu düzenlemeler, kimi zaman ekosistemi desteklerken kimi zaman da girişimciliğin önünde engel oluşturmaktadır.

İnovasyon dostu regülasyonlar ve esnek regülatif yaklaşımlar, startup ekosisteminin gelişimini desteklerken; girişimcilik yapısına uygun olmayan, katı ve inovasyonu zorlaştıran yasal düzenlemeler ekosistemi olumsuz etkilemektedir.

Bu nedenle, Türkiye'deki startup ekosisteminin küresel rekabet gücünün artırılması ve uluslararası girişimciler ile yatırımcılar için cazip hale getirilmesi amacıyla, startupların dinamik yapılarına ve çalışma modellerine uygun regülatif yaklaşımların benimsenmesi büyük önem taşımaktadır.

1.1

Raporun Amacı ve Metodolojisi

Bu çalışma, ülkemizdeki regülasyonların startup ekosistemine olan etkileri ve startupların inovasyon, ticarileşme ve yatırım süreçlerinde karşılaştıkları güncel sorunları tespit etmek amacıyla hazırlanmıştır.

Raporun hazırlık sürecinde kapsamlı bir literatür taraması gerçekleştirilmiş, konuya ilişkin yerel ve uluslararası araştırmalar, raporlar ve akademik makaleler detaylı bir şekilde incelenmiştir.

Bu çalışmalar konunun küresel çerçevede geniş bir perspektiften ele alınmasını sağlamıştır.

Raporun oluşmasında saha çalışması olarak, ülkemizdeki startup ekosistemini oluşturan girişimciler, yatırımcılar, kuluçka merkezleri, hızlandırıcılar, teknokentler, akademisyenler ve çeşitli danışmanlardan oluşan 52 paydaş ile birebir görüşmeler gerçekleştirilmiştir.

6 Kasım 2024 tarihinde, Türkiye’de regülasyonların startup ekosistemi üzerindeki etkilerini ve ekosistemin geliştirilmesi için atılabilecek adımları değerlendirmek amacıyla bir çalıştay düzenlenmiştir. Çalıştaya, düzenleyici kurumlar, yatırımcılar, startuplar, teknokent temsilcileri ve danışmanlardan oluşan geniş bir katılımcı profiliyle 61 paydaş katılım göstermiştir.

Ekosistemin ihtiyaçları ve bu ihtiyaçlara yönelik çözüm önerilerinin detaylı bir şekilde ele alındığı bu çalıştayda, katılımcıların aktardığı geri bildirimler raporun son hale getirilmesinde önemli katkı sağlamıştır.

Ayrıca, ekosistemden 127 paydaşın katılım gösterdiği “Türkiye’deki Regülasyonların Startup Ekosistemine Etkisi” başlıklı bir çevrimiçi anket çalışması yapılmış ve katılımcılardan regülasyon nedeniyle yaşadıkları olumsuz tecrübelerini paylaşımları istenmiştir.

Anket katılımcılarının yaklaşık %50’sini startup ve girişimciler oluşturmakta olup, kalan katılımcılar ise ekosistemin farklı alanlarda faaliyet gösteren paydaşlardır. Katılımcıların kırılımı şu şekildedir:

Tablo 2: Anket Katılımcıları Profili

Alınan geri bildirimler sayesinde, günümüzde ülkemizdeki startupların karşılaştığı regülasyon temelli somut zorlukların belirlenmesinde önemli bir saha çalışması oluşturulmuştur.

Raporun son bölümünde, ülkemizdeki regülasyonların daha esnek ve teşvik edici hale getirilmesi adına, uygulanabilecek çözüm önerilerine ve diğer ülkelerdeki bazı başarılı uygulamaların sağlayabileceği faydalara değinilmektedir.

1.2

Startup Ekosisteminin Regülasyonlar ile Etkileşimi

Startupper, fikir aşamasından ölçeklenme süreçlerine kadar her aşamada sürekli olarak regülasyonlarla etkileşim içindedir. Çoğu zaman yasal düzenlemeler startupperların inovasyon ve ticarileşme süreçlerine önemli ölçüde etki etmekte ve bu etki olumlu veya olumsuz olabilmektedir.

Regülasyonların startup ekosistemi üzerindeki etkileri birçok farklı alanda kendini göstermektedir¹. İnovasyonu teşvik edici destek ve kolaylıklar sağlayan regülasyonlar girişimciliğin gelişmesine katkıda bulunurken, inovasyonu zorlaştıran yasal düzenlemeler startup ekosisteminin gelişmesi önünde ciddi engeller oluşturabilmektedir².

Örneğin, bazen belirli sektörlerdeki katı ve esnek olmayan yasal düzenlemeler, startupperların yenilikçi çözümler geliştirme hızını düşürebilir, pazara girişi geciktirebilir veya tamamen engelleyebilir. Geleneksel düzenlemelerin yeni teknolojilerle uyumlu olmaması, girişimciler için belirsizlik ve yasal risk yaratabilir.

Ağır lisanslama ve uyum şartları, startupperların pazara girişini zorlaştırabilir ve mevcut piyasa oyuncularının karşısında rekabet gücünü azaltabilir.

Dünyada startupperların, kimi zaman regülasyonlara uyum süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar³ nedeniyle iş modellerini değiştirmek zorunda kaldıkları ve daha az regüle alanlara yöneldikleri görülmektedir. Özellikle bazı sektörlerde görülen lisanslama ve uyum süreçlerinde

karşılaşılan yoğun regülasyon yükü, yatırımcıların başka ülkelere ya da sektörlerle yönelmesine neden olabilmekte⁴, bu durum startupperların yatırıma ulaşmasını zorlaştırmaktadır. Günümüzde bazı araştırmalar, regülasyon temelli sorunların startupperların başarısız olmalarında önemli bir etken olduğunu göstermektedir⁵.

Diğer bir yandan, özel vergi muafiyetleri, hibe ve teşvik programları ile basitleştirilmiş başvuru süreçleri, startupperların Ar-Ge süreçlerindeki bürokratik yükleri ve maliyetleri azaltabilir. Bu tür düzenlemeler, inovasyonu teşvik ederek girişimlerin yenilikçi çözümler geliştirmesine önemli katkı sağlamaktadır.

Bazen tüm sektör ve işletmelere birden uygulanan genel yasal düzenlemelerin startupperların esnek ve dinamik yapısına uymadığı görülebilmektedir. Kuruluş ve yönetim süreçlerinde, ortaklık ilişkilerinde ve günlük faaliyetlerde startupperlara gereksiz bürokratik yük ve maliyetler getiren bu tür düzenlemeler, inovasyon süreçlerini olumsuz etkileyebilmektedir.

Regülasyonların startupper üzerindeki etkileri birçok farklı boyutta ele alınabilir. Bu etki, çoğu zaman sektöre, konuya, regülasyonun içeriğine, startupperların gelişim aşamalarına, büyüklüklerine ve hatta bu düzenlemelerin kısa ve uzun vadede yarattığı sonuçlara bağlı olarak önemli ölçüde farklılıklar gösterebilmektedir.

1. FasterCapital, 'The Impact of the Regulatory Environment on Startup Investments' (FasterCapital, 28 June 2024) <https://fastercapital.com/content/The-Impact-of-the-Regulatory-Environment-on-Startup-Investments.html?utm_source=chatgpt.com#Understanding-the-Regulatory-Framework> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.
2. Betsy Vereckey, 'Does regulation hurt innovation? A study says yes' (MIT Management Sloan School, 7 June 2023) <<https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/does-regulation-hurt-innovation-study-says-yes>> Erişim Tarihi 28 Ekim 2024.
3. Jolie Pham, 'Navigating Regulatory Challenges in the Startup World: Tips for Entrepreneurs and Investors' (Rundit, 13 August 2024)

- <<https://rundit.com/blog/navigating-regulatory-challenges-in-the-startup-world-tips-for-entrepreneurs-and-investors/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.
4. Lily Palagashvili and Paolo Suarez, 'Technology Startups and Industry-Specific Regulations', (Fraser Institute, July 2020) <<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/technology-startups-and-industry-specific-regulations.pdf>> Erişim Tarihi 25 Kasım 2024.
5. CB INSIGHT, 'The Top 12 Reasons Startups Fail, 2021', (CB Insight, 3 August 2021) <<https://www.cbinsights.com/research/report/startup-failure-reasons-top/>>, Erişim Tarihi 28 Ekim 2024.

Örneğin, ilaç ve biyoteknoloji gibi insan sağlığını ilgilendiren sektörler doğaları gereği yoğun regülasyonun olduğu sektörlerdir. Nitekim klinik araştırmalar ve ilaç lisans süreçlerinde hasta güvenliğinin ve etik standartların korunması son derece önemlidir. Bu nedenle, bu gibi regüle sektörlerde faaliyet göstermekte olan startupların uyum ve lisanslama süreçleri ağır şartlara tabidir ve diğer sektörlere göre çok daha uzun sürmektedir. Bu sektörlerdeki yatırım

ve teşvik süreçleri diğer sektörlere göre daha farklı dinamiklere sahiptir.

Oyun sektöründe faaliyet gösteren bir şirketin 2-3 yıl gibi çok kısa bir sürede unicorn olma potansiyeli⁶ göstermesine karşılık sağlık teknolojileri alanında faaliyetler gösteren şirketlerin Ar-Ge çalışmaları dahil en az 8-9 yıl gibi süreleri bulabilmektedir⁷.

1.3

Regülasyon ve İnovasyon Dengesi

Günümüzde regülasyonlar, insan sağlığı, tüketici hakları, veri gizliği, piyasaların gözetimi ve rekabetin korunması gibi birçok alanda karşımıza çıkmaktadır.

Özellikle son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmelerin yeni yasal düzenleme ihtiyacını arttırması, startupların her geçen gün daha fazla regülasyonla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır⁸.

Sürekli olarak yeni teknolojilerin geliştirildiği yapay zeka, data analitiği, blockchain, dijital finans hizmetleri, sağlık, ulaşım, paylaşımlı yolculuk ve drone teknolojileri gibi alanlarda sıklıkla yeni düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır⁹. Bu sektörlerde dinamikler çok hızlı değiştiği gibi, bu alanlarda geliştirilen teknolojilerin toplumu kısa sürede derinden etkileyebilme, ekonomik ve sosyal yapıları kökten değiştirebilme potansiyelleri bulunmaktadır.

Bazı yenilikçi teknolojilerin birkaç yıl içinde hızla büyüyerek dünya çapında geniş kitlelere ulaştıkları görülmektedir. Bu küresel etki, aynı zamanda yeni sosyal ve ekonomik riskleri de beraberinde getirmekte ve bu teknolojilerin toplum üzerinde yaratabileceği negatif etkilerin doğru şekilde yönetilmesini zorunlu kılmaktadır.

OECD'nin 2021 yılında yayınladığı Düzenleyici Politika Görünümü raporunda teknolojik dönüşümlerin getirdiği endüstriyel değişimlerin, hızları, kapsamları ve karmaşıklıkları açısından benzeri görülmemiş nitelik taşıdığı vurgulanmaktadır.

Söz konusu raporda yasal düzenleyicilerin yenilikçiliği teşvik etmesi ve teknoloji kaynaklı yıkıcı etkileri yönetirken aynı zamanda bireyler, işletmeler ve kamu menfaati için yeterli koruma düzeyini sağlaması gerektiği vurgulanmaktadır¹⁰.

6. Daily Sabah, 'Turkey's fastest unicorn Dream Games' valuation hits \$2.75B' (Daily Sabah, 18 January 2022) <<https://www.dailysabah.com/business/tech/turkeys-fastest-unicorn-dream-games-valuation-hits-275b>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

7. Ufuk Korkmaz, 'Unicorn Olma Yolunda Girişimciler: Dijital Sağlık Teknolojileri' (2023) 9(2)Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/gui-ibd/issue/81680/1306933>>, Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

8. Louis Lehot and Natasha Allen, 'Emerging Risks Affecting The Tech Legal Landscape' (Foley & Lardner LLP, 10 January 2024) <<https://www.foley.com/insights/publications/2024/01/emerging-risks-affecting-tech-legal-landscape/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

9. William D.Eggers and Mike Turley, 'The future of regulation Principles for regulating emerging Technologies' (Deloitte, 19 June 2018) <<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/public-sector/future-of-regulation/regulating-emerging-technology.html>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

10. OECD, 'OECD Regulatory Policy Outlook 2021' (OECD Publishing, 6 Ekim 2021) <https://www.oecd.org/en/publications/oecd-regulatory-policy-outlook-2021_38b0fdb1-en.html> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Günümüzde hızla gelişen teknolojilerin yarattığı geniş çaplı etki, sektörler arasındaki geleneksel sınırların giderek silinmesine ve sektörlerin daha fazla iç içe geçmesine neden olmaktadır. Bu nedenle, bazı durumlarda belirli bir teknolojiye yönelik getirilen yasal düzenlemeler, yalnızca o teknolojinin geliştiricilerini değil, bu teknolojiyi kullanan diğer sektörlerdeki inovasyon süreçlerini de doğrudan etkileyebilmektedir.

Örneğin, yapay zeka uygulamalarında kullanılan algoritmalara ilişkin getirilen yasal gereklilikler, yalnızca yapay zeka geliştiricilerini değil, aynı zamanda bu teknolojiden faydalanan sağlık ve finans teknolojileri gibi sektörlerde faaliyet gösteren startupları da etkileyebilmektedir.

Bu nedenle, girişimcilik ve inovasyonun teşvik edilebilmesi bakımından, regülasyon ile inovasyon arasındaki dengenin doğru kurulmasının önemi gün geçtikçe artmaktadır.

Nitekim, hızla gelişen teknolojilere özgü sürekli yeni düzenleme ihtiyacı, yasal yükümlülüklerin ve bürokratik süreçlerin gereğinden fazla artması ve inovasyonu engellemesi riskini de beraberinde getirmektedir.

Son zamanlarda dijital teknolojilerin ihtiyaçlarına cevap vermek amacıyla birçok yeni düzenleme hayata geçirilmiştir. Örneğin, Avrupa Birliği'nin Genel Veri Koruma Tüzüğü (GDPR), Yapay Zeka Yasası (AI Act), Kripto Varlık Piyasaları Düzenlemesi (MiCA), Dijital Hizmetler Yasası (DSA) ve Dijital Piyasalar Yasası (DMA), insan hakları, tüketicinin korunması, güvenlik, piyasaların korunması ve kişisel verilerin gizliliği gibi alanlarda önemli düzenlemeler getirmektedir.

Ancak, bu yasaların, piyasa giriş ve uyum şartlarını gereğinden fazla zorlaştırdığı ve startupların bu sektörlerdeki rekabet gücünü zayıflattığı yönünde eleştiriler bulunmaktadır.

1.4 Regülasyonların İnovasyonun Hızına Yetişememesi – Farklı Regülatif Yaklaşımlar

Günümüzde düzenleyici kurumların, birçok alanda inovasyonun hızına ayak uydurmakta zorlandığı görülmektedir¹¹. Yeni geliştirilen birçok teknoloji için gerekli yasal altyapının oluşturulamaması, beraberinde çeşitli riskler ve belirsizlikler getirmektedir.

Özellikle, ülkemizde fintek alanında yeni teknolojilere uyumlu esnek yasal düzenlemelere ihtiyaç duyulduğu bir süredir dile getirilmektedir. Yeni teknolojilerin geleneksel bankacılık faaliyetlerinden yeterince ayrıştırılmaması ve bu alanlara özgü düzenlemelerin eksikliği finans sektöründeki startupları olumsuz yönde etkileyebilmektedir¹². Geleneksel finansal düzenlemeler, fintek girişimlerinin

gelişim hızına ayak uydurmakta zorlanmakta, çoğu zaman girişimciler için gereğinden fazla katı lisanslama ve uyum şartları getirebilmektedir.

Yapay zeka, blockchain, drone teknolojisi gibi alanlarda da benzer sorunlar yaşanmaktadır.

Düzenleyici kurumlar bu süreçte farklı regülatif yaklaşımlar benimseyebilmektedir. Aşırı koruyucu ve kısıtlayıcı yaklaşımlar inovasyonu engellerken; deneme alanlarına imkan tanıyan, esnek ve uyarlanabilir düzenlemeler sunan, teknolojik ve sektörel gelişmelere hızlı tepki verebilen ve ekosistemle iş birliği içinde hareket eden regülatif yaklaşımlar girişimciliği teşvik etmektedir.

11. Vereckey, (n10) 1.

12. Jillian Moss, 'The Regulatory Challenges of FinTech' (The Regulatory Review, 14 June 2022) <<https://www.theregreview.org/2022/06/14/moss-regulatory-challenges-of-fintech>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Günümüzde, inovasyonu teşvik edici olumlu regülatif yaklaşımlar şu şekilde özetlenebilir:

Bekle-Gör/Hoşgörü:

Düzenleyici kurumlar, yeni teknolojilerin kendi dinamikleri içinde gelişmesini izleyerek, potansiyel etkilerini anlamak adına müdahaleyi bir süreliğine erteleyebilir.

Test Et ve Öğren:

Yeni teknolojilerin kontrollü bir ortamda test edilmesine izin verilerek potansiyel fayda ve risklerin daha iyi anlaşılması sağlanabilir.

Raporun son bölümünde detaylı açıklanan regülatif sandbox (deneme alanı) uygulamaları günümüzde inovasyonun teşvik edilmesi adına son derece önemlidir. Girişimcilerin geliştirdikleri yeni teknolojileri piyasa koşullarında, yasal engellere takılmadan ve risksiz bir şekilde sınırlı süreyle test etmelerine imkan tanıyan bu uygulamalar, aynı zamanda düzenleyici kurumlara da sahadan aldıkları verilere dayanarak yasal düzenlemeleri doğru ve etkin bir şekilde oluşturma zemini sağlamaktadır.

İkelere Dayalı Düzenleme:

Kesin kurallar yerine genel ilkeler belirlenerek şirketlere uyum konusunda esneklik sunulabilir.

Ortak Düzenleme:

Düzenleyici kurumlar ve sektör paydaşları iş birliği yaparak daha etkin ve gerçekçi yasal düzenlemeler oluşturabilir.

Sonuç Odaklı Düzenleme:

Şirketlere spesifik süreçler ve katı kurallar dayatmadan belirli sonuçlara ulaşmaları hedeflenebilir.

Uyarlanabilir Düzenleme:

Yasal düzenlemeler, yeni teknolojilere ve yeni verilere uygun şekilde sürekli güncellenerek daha esnek bir yapı sunabilir.

Kademeli Düzenleme:

Startupların tabi olduğu yasal yükümlülüklerin, büyüme aşamalarına veya risk boyutuna göre kademeli olarak farklılaştırılması, regülasyonların inovasyon üzerindeki olumsuz etkilerinin azalmasında faydalı olabilir. Bu yaklaşım, girişimlerin faaliyetlerine dair potansiyel riskleri değerlendirmeye tabi tutarak, yüksek risk içeren alanlarda daha sıkı düzenlemeler uygulanmasını, düşük riskli alanlarda ise daha esnek ve hafif düzenlemeler yapılmasını öngörmektedir.

Riske dayalı düzenlemeler, düzenleyici kurumların sınırlı kaynaklarını en etkili şekilde kullanmalarını da sağlamaktadır. Yüksek riskli sektörlerde daha sıkı denetim ve regülasyonlar uygulanırken, düşük riskli yenilikçi projelerde daha esnek kurallar uygulanarak girişimcilerin operasyonel maliyetlerinin azaltılması sağlanmaktadır.

Böylece, tüm startupların aynı katı kurallara tabi tutulması engellenmekte ve kaynaklar doğru alanlara yönlendirilebilmektedir.

1.5

İnovasyon Dostu Regülasyon Kavramı

Startuplar diğer ticari işletmelerden farklı olarak inovasyon ve ürün geliştirme süreçleri nedeniyle uzun süre ticarileşemeyebilir, dolayısıyla kar etmeyebilirler. Düşük maliyetle en hızlı şekilde hareket etmeye, finansman sıklığına ve yatırımcılarla olan ilişkilerde esnekliğe ve güvene¹³ ihtiyaç duyarlar.

Geleneksel işletmelerden farklı olarak, startuplar;

- + yeni ve yaratıcı çözümler ve iş modelleri geliştirirler,
- + dolayısıyla risk alırlar, başarısız olma ihtimalleri yüksektir; ancak çok kısa sürede çok hızlı büyüme potansiyeline de sahiptirler,
- + ürün geliştirme süreçlerinde sürekli nakit ihtiyaçları olur, çok harcama yaparlar,

- + geleneksel finansman kaynaklarına ulaşamazlar, bu nedenle yatırım almaları gerekir, öz kaynakları çok kısıtlıdır,
- + uzun süre kazanç elde etmedikleri için, en az maliyet ve bürokratik yükü hareket etmek isterler,
- + ürün geliştirme ve ticarileşme süreçlerinde esnek olmak ve hızlı adaptasyon gösterebilmek isterler,
- + tecrübesizdirler, hata yapabilirler,
- + mentorluk ve desteğe ihtiyaç duyarlar.

Bu nedenle, inovasyonu destekleyici düzenlemelerin oluşturulabilmesi için, düzenleyici kurumların startup dinamiklerine uygun bir regülasyon yaklaşımını benimsemesi gerekmektedir.

Günümüzde inovasyon ve startup dostu yasal düzenlemelerin oluşturulması bakımından benimsenebilecek, **ekosistem tarafından kabul gören genel yaklaşımlar** şu şekilde özetlenebilir:

- 1 Teşvik ve desteklerin artırılması, sektör ve büyüme aşamalarına göre çeşitlendirilmesi,
- 2 Vergi konusunda indirim ve muafiyetlerin artırılması,
- 3 Bürokratik süreçlerde startupların geleneksel işletmelerden ayrıştırılması,
- 4 Büyüme aşamalarına veya risk boyutuna göre kademeli düzenlemelerin getirilmesi,
- 5 Startupların iş yapış süreçlerindeki maliyetlerin ve yüklerin hafifletilmesi,
- 6 Günlük bürokratik süreçlerin basitleştirilmesi ve tümüyle dijitalleştirilmesi,
- 7 Startuplara vize, yabancı çalıştırma, freelance çalışma, uzaktan çalışma gibi konularda esneklik sağlanması,
- 8 Döviz kontrol yasalarında esneklik ve muafiyetler sağlanması,
- 9 Fikri mülkiyet yasalarının güçlendirilmesi, tescil süreçlerinin hızlandırılması ve maliyetlerin azaltılması,
- 10 Startuplar için alternatif finansman imkanlarının sağlanması,
- 11 Girişimci yatırımcı ilişkilerinde esneklik ve serbestliğin sağlanması.

13. Manuel Kaiser and Elisabeth Berger, 'Trust in the Investor Relationship Marketing Of Startups: A Systematic Literature Review and Research Agenda' (Springer, 07 June 2020), < <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-020-00191-9>> Erişim Tarihi 25 Ekim 2024.

Startup Dünyasında Regülasyonun İzleri: Türkiye'nin Güncel Sorunları

Startup Dünyasında Regülasyonun İzleri: Türkiye'nin Güncel Sorunları

Raporun hazırlık sürecinde startup ekosistemine ilişkin daha önce yapılan çalışmalar incelenmiş; start-uplar ve ekosistem paydaşları ile yapılan birebir görüşmeler ve gerçekleştirilen çevrimiçi anket ile Türkiye'de startup ekosisteminin regülasyon temelli yaşadığı güncel sorunların tespit edilmesi hedeflenmiştir.

"Türkiye'deki Regülasyonların Startup Ekosistemine Etkisi" başlıklı çevrimiçi anket çalışmasına katılım gösteren tüm paydaşlardan %57'si, ülkemizde regülasyon nedeniyle bir

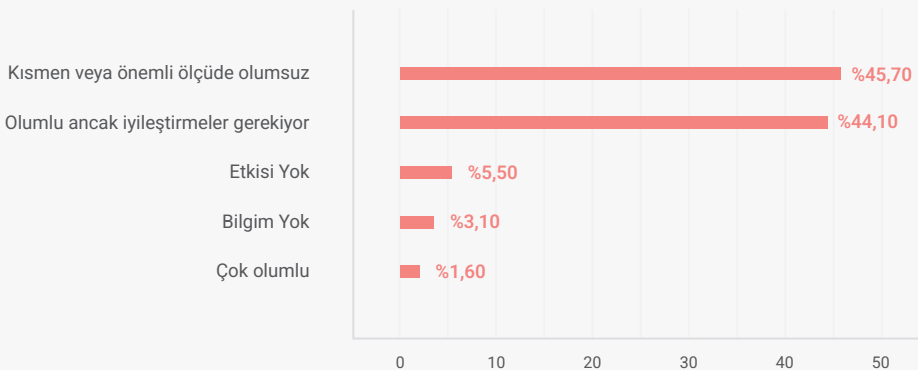
startupın yatırım alma, ürün geliştirme veya ticarileşme faaliyetlerinin önemli ölçüde olumsuz etkilendiği bir deneyim yaşadığını belirtmiştir.

Ankete katılan paydaşlardan sadece start-uplar açısından bakıldığında bu oran %53'e inmekte, yatırımcılar arasında ise %72'ye çıkmaktadır. Bu açıdan regülasyonların etkisinin özellikle yatırım süreçlerinde belirginleştiği ve farkındalığın bu aşamada artmakta olduğu çıkarımı yapılabilir.

Ankette yer alan **"Türkiye'de yasal düzenlemelerin startup ekosistemine olan etkisini nasıl değerlendirirsiniz?"** sorusuna, start-upların %56,2'si kısmen veya önemli ölçüde olumsuz cevabını verirken, yatırımcıların %77'si regülasyonların olumlu yönde olduğunu, ancak bazı iyileştirmelerin gerektiğini belirtmiştir.

Tüm paydaşlar bakımından ise sorunun cevap kırılımı şu şekildedir:

Tüm Paydaşlar - Kırılım Yüzdesi

Şekil 1

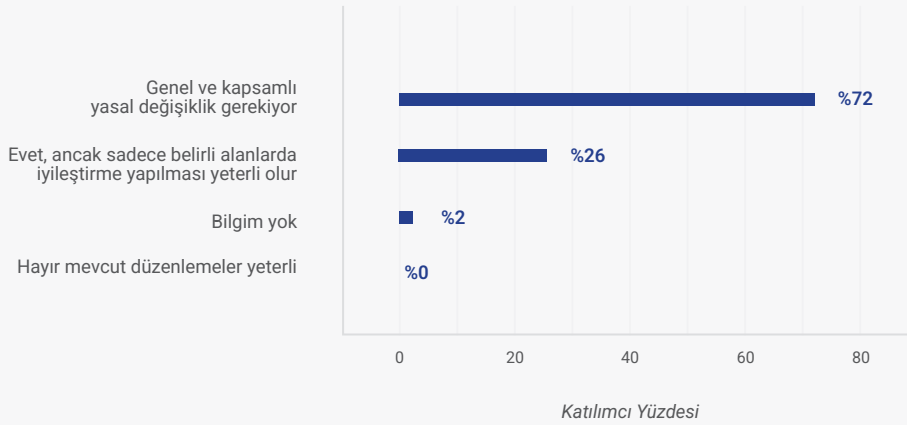
Anket sorusu: Türkiye'de yasal düzenlemelerin startup ekosistemine olan etkisini nasıl değerlendirirsiniz?

Ankette yer alan “Türkiye’de startup ekosisteminin gelişmesi açısından regülasyon temelli iyileştirici adımların atılması gerektiğini düşünüyor musunuz?” sorusuna, katılımcıların %72’si genel ve kapsamlı değişiklikler gerektiğini belirtmiştir.

Startupların %83’ü genel ve kapsamlı regülatif değişikliklerin gerektiğini belirtirken, yatırımcıların %61’i sadece belirli alanlarda iyileştirmelerin yapılmasının yeterli olacağını ifade etmiştir.

Tüm paydaşlar bakımından ise sorunun cevap kırılımı şu şekildedir:

Şekil 2

Anket sorusu: Türkiye’de startup ekosisteminin gelişmesi açısından regülasyon temelli iyileştirici adımların atılması gerektiğini düşünüyor musunuz?

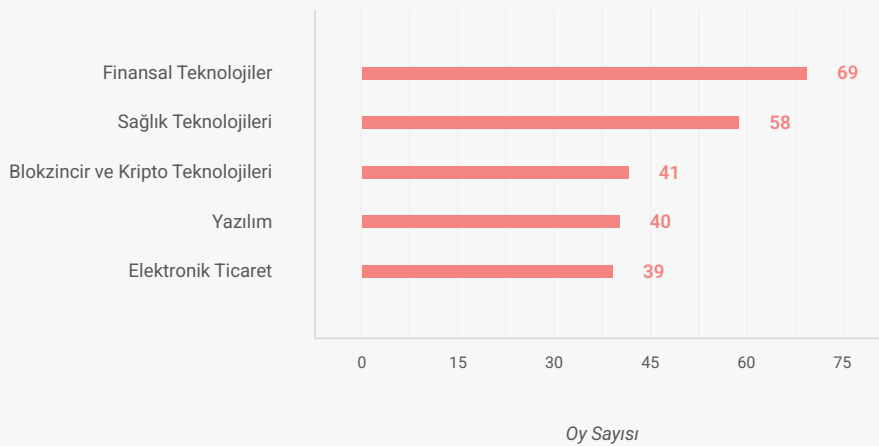
Söz konusu anket sonuçlarına bakıldığında, genel kanı ülkemizde startup ekosisteminin gelişmesi adına regülatif adımlar atılması gerektiği yönündedir.

Ancak, gereken değişikliğin kapsamı konusunda özellikle girişimciler ve yatırımcıların görüşleri farklılık göstermektedir. Startupların büyük çoğunluğu regülasyonların startup ekosistemine olumsuz etki ettiğini ve genel ve kapsamlı regülatif değişikliklerin gerektiğini belirtirken, yatırımcıların çoğunluğu regülasyonların olumlu

olduğunu, belirli alanlarda iyileştirmelerin yapılmasının yeterli olacağını ifade etmiştir.

Her ne kadar ankete katılan yatırımcı sayısı startup sayısına oranla sınırlı olsa da bu bulgular girişimciler ve yatırımcılar arasındaki regülasyonlara bakış açısındaki farklılığı göstermesi açısından önemlidir.

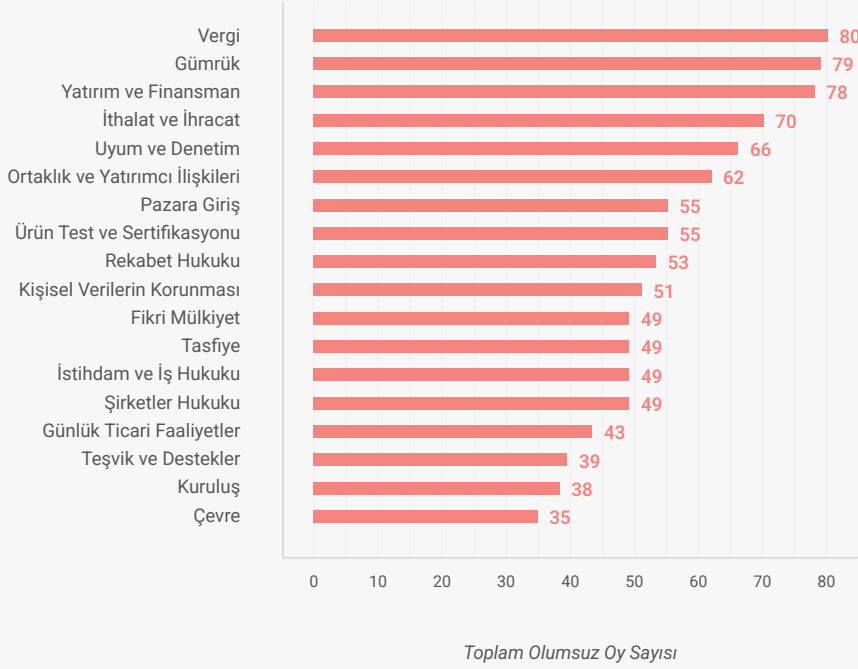
Ankette yer alan ve birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği oylamaya göre, Türkiye’de regülasyonlardan en çok etkilenen sektörler şu şekildedir:

Şekil 3

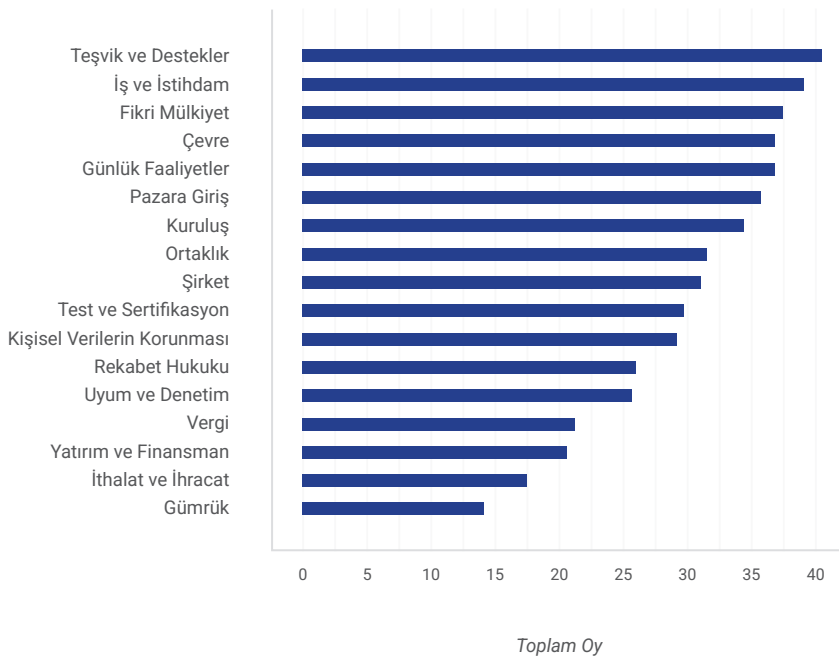
Anket sonucu: Türkiye’de sektörlere göre regülasyonlardan etkilenme düzeyi

Ankette yer alan ve birden fazla seçeneğin işaretlenebildiği oylamaya göre, Türkiye’de regülasyonların etkisinin en fazla olduğu alanlar ve en acil düzenleme gerektiren alanlar şu şekildedir:

Şekil 4

Anket sonucu: Türkiye’de regülasyonların olumsuz etkisinin en çok görüldüğü alanlar

Şekil 5

Anket sonucu: Türkiye’de regülasyonların olumlu olduğu, ancak geliştirilmesi gerektiği düşünülen alanlar

Şekil 6

Anket sonucu: Startup ekosisteminin gelişmesi amacıyla, en acil düzenleme yapılması gereken alanlar

Anket ile elde edilen sonuçlar, birebir yapılan paydaş görüşmelerinde elde edilen geri bildirimler ile de genel olarak örtüşmektedir.

Raporun hazırlık aşamasında edinilen bilgiler, ülkemizde startup ekosisteminin karşılaştığı regülasyon kaynaklı sorunların hem belirli konudaki yasal düzenlemelerden hem de genel düzenleyici yaklaşım ve uygulamalardan kaynaklanabildiğini ortaya koymaktadır.

Startup ekosisteminin karşılaştığı genel regülatif sorunlar şu şekilde özetlenebilir:

- + Özellikle vergi mevzuatı olmak üzere yasal düzenlemelerin sık ve istikrarsız şekilde değişmesi,
- + Emisyon primi vergisi gibi geçmişe dönük yükümlülükler tesis edilmesi,
- + Mevzuattaki karmaşıklık ve eksiklikler,
- + Yasal risklere ve yükümlülüklerle ilişkin bilgi edinme süreçlerinin yetersizliği,

- + Ekosistem ile düzenleyici kurumlar arasındaki iletişim ve iş birliğinin eksikliği,
- + Geleneksel regülasyonların inovasyon hızına yetişmekte gecikmesi,
- + Regüle sektörlerdeki lisans ve uyum şartlarının ağırlığı,
- + Startupların geleneksel işletmelerle aynı standartlara tabi tutulması,
- + Dijitalleşme eksikliği,
- + Fikri mülkiyet yasalarının yetersizliği

Raporun bu bölümünde, yasal düzenlemeler nedeniyle, ülkemizde startupların günlük hayatta karşılaştıkları güncel ve pratik sorunlar ele alınacaktır:

2.1

Kuruluş ve İşe Başlama Süreçlerinin Yeterince Basit ve Hızlı Olmaması, Tümüyle Dijital Olarak Gerçekleştirilememesi

2012 yılında yürürlüğe giren Ticaret Kanunu ve son yıllarda yapılan yeni düzenlemelerle birlikte, şirket kuruluş süreçleri kolaylaştırılmış ve hızlandırılmıştır. Ancak, günümüzde ülkemizdeki startup kuruluş süreçleri dünyadaki başarılı örneklerle kıyaslandığında basitlik ve dijitalleşme konularında geliştirilmeye açıktır.

Mevzuatımızda startaplara özel bir şirket tipi düzenlenmemiştir ve dolayısıyla startaplar için basitleştirilmiş veya daha az maliyetli kuruluş imkanı bulunmamaktadır¹⁴. Bu nedenle, startaplar yalnızca limited veya anonim şirket olarak kurulabilmektedir.

Şirket kuruluş süreçleri tümüyle dijital ortamda gerçekleştirilememektedir. Başvurularda belgelerin ıslak imzalı şekilde ve fiziken ilgili ticaret sicil müdürlüğüne sunulması gerekmektedir. Uluslararası girişimcilerin Türkiye’de kuracağı şirketlerde yurt dışından apostil onaylı vekaletname, güncel sicil özeti gibi belgelerin temin edilmesi ve bunların noter onaylı Türkçe’ye tercüme edilmesi zorunluluğu süreci uzatmakta ve ek maliyet yaratmaktadır.

Bu süreçte girişimciler, ticaret odası harç ve sicil ilan ücretleri, noter masrafları, yabancı ortak bulunması

durumunda tercüme ücretleri gibi çeşitli masrafları karşılamak zorundadırlar. Anonim şirketlerin kuruluşunda asgari sermaye tutarı 250.000 TL olarak zorunlu tutulmuş olup, bu tutarın en az 62.500 TL’sinin kuruluşun önce şirket hesabına yatırılarak bloke edilmesi gerekmektedir.

Kuruluş ile birlikte yapılması zorunlu vergi açılışı ve iş yeri ruhsatı alınması gibi işlemler de ek evrak yükü ve ayrı başvuru süreçleri gerektirmekte olup, söz konusu işlemler tamamen dijital ortamda tek elden gerçekleştirilememektedir.

Ülkemizde bir şirket kurulduğu anda ticari faaliyette bulunmasa dahi belirli vergisel ve muhasebesel yükümlülüklerle tabi olmaktadır. Mevzuatımızda bu açıdan startaplar ile diğer işletmeler (esnaf, KOBİ veya büyük işletmeler) arasında bir ayırım bulunmamaktadır ve startaplar bakımından diğer işletmelerden farklı basitleştirilmiş veya daha az maliyetli süreçler öngörülmemiştir.

Girişimcilerin bu süreçleri etkin bir şekilde yönetebilmek için henüz kuruluş aşamasında dahi mali müşavir desteği alması gerekmekte olup, bu gereklilik ek maliyetlere neden olmaktadır.

2.2

Şirket İçi Karar Alma Süreçlerinin Tümüyle Dijital Olarak Gerçekleştirilememesi

14. Can Akdağ, Girişim Şirketi (Start-up) (On iki Levha 2023) 104, 117 vd.

Startuplar, doğaları gereği düşük maliyetle en hızlı şekilde hareket etmeyi hedeflemektedir. Bu da günümüzde birçok kararın ve hatta sözleşmenin dijital olarak imzalanmasını gerekli kılmaktadır. Islak imza zorunluluğu ve fiziki başvuru süreçleri, ek maliyet ve idari yük getirerek zaman kaybına neden olmaktadır.

Yönetim kurulu üyelerinin atanması, adres değişikliği gibi birçok işlem dijital olarak gerçekleştirilememektedir. Başvurularda belgelerin ıslak imzalı şekilde ve fiziki olarak ticaret sicil müdürlüğüne sunulması gerekmektedir.

Bu süreçlerde de sicil ilan ücreti, noter ve tercüme masrafları gibi maliyetler doğmaktadır. Özellikle uluslararası yatırımcıların ortaklık işlemlerinde apostil süreçleri çoğu zaman uzun sürebilmektedir.

Aynı şekilde, Genel Kurul toplantıları tamamen dijital ortamda, maliyetsiz ve pratik şekilde yapılamamaktadır.

Son zamanlarda ticaret odaları tarafından bazı süreçlerin dijital ortama taşınmasına ilişkin çalışmalar yürütülmektedir¹⁵. Örneğin, getirilen değişiklik ile birlikte

Türk vatandaşı olan imza yetkililerinin imzaları artık dijital ortamda toplanabilmekte ve noter onaylı fiziki imza beyanı sunulmasına gerek olmamaktadır.

Ek olarak, elden dolaştırma yoluyla alınabilen yönetim kurulu ve genel kurul kararlarının Merkezi Sicil Kayıt Sistemi (MERSİS) üzerinden hazırlanarak üyelerin/ortakların görüşüne sunulabileceği ve elektronik imza ile imzalanabileceği şeklinde bir uygulama da hayata geçirilmiştir. Ancak bu uygulamanın henüz şirketler tarafından kullanılmadığı görülmektedir.

Son olarak, ticari defterlerin dijitalleşmesine yönelik önemli bir adım atılmış olup, İşletmenin Muhasebesiyle İlgili Olmayan Ticari Defterlerin Elektronik Ortamda Tutulması Hakkında Tebliğ 14 Şubat 2025 tarihinde yayımlanmıştır.

Bu Tebliğ ile, 1 Ocak 2026'dan itibaren ticaret siciline yeni kayıt yaptıran şirketler ile Bakanlık iznine tabi şirketlerin belirli defterleri elektronik ortamda tutmaları zorunlu hale getirilmiştir.

2.3 DocuSign Gibi Dijital İmza Uygulamalarının Türk Hukukunda Geçerli Olmaması

Günümüzde özellikle uluslararası yatırımcılar tarafından sözleşme imza süreçlerinde DocuSign ve AdobeSign gibi dijital imza sağlayıcılarının tercih edildiği, yatırım sözleşmelerinin dahi bu dijital uygulamalar ile imzalandığı görülmektedir. Bu sayede imza süreçleri daha hızlı ve pratik şekilde tamamlanmaktadır.

Ancak, Elektronik İmza Kanunu'nda düzenlenen tanıma uymadıkları için bu gibi dijital imzaların Türk hukukunda

geçerliliği bulunmamaktadır. Bu nedenle, DocuSign veya AdobeSign gibi programlar kullanılarak atılan dijital imzalar geçerli elektronik imza olarak kabul edilmemektedir.

Özellikle yurt dışında bulunan uluslararası yatırımcılar ile imzalanan çok taraflı sözleşmelerde birden fazla kopyanın fiziki olarak elden ele dolaşması süreci uzatmakta ve damga vergisi gibi ek maliyetler yaratmaktadır.

15. ibid 120.

2.4

SAFE gibi Hızlı Yatırım Mekanizmalarının Ticaret Kanunu'nda Yer Almaması

Startuplara yapılan yatırım süreçlerinde yatırımcılar çoğu zaman şirketin yönetimi, hisse devirleri ve hissedarlık ilişkilerine ilişkin çeşitli hak ve imtiyazlar talep etmektedirler. Bu süreç avukatlar eşliğinde müzakere edilen teknik ve kapsamlı hissedarlık sözleşmelerinin hazırlanmasını gerektirmekte ve bu tip sözleşmelerin hazırlığı genellikle uzun sürebilmektedir.

Bu nedenle, özellikle erken girişim şirketlerine hızlı ve esnek şekilde yatırım yapılmasına imkan veren SAFE (Gelecekteki Sermaye İçin Basit Anlaşma) ve sermayeye dönüşmek üzere borca dayalı yatırıma imkan veren convertible note (hisseye dönüştürülebilir borç) gibi hibrit modeller geliştirilmiştir.

Özellikle günümüzde SAFE, Türkiye'deki yatırımcılar tarafından da sıklıkla kullanılmaya başlanmıştır. SAFE'i, ileride yatırım alması beklenen girişim şirketlerine yatırım yapmak için kullanılan, convertible note gibi borç sermaye karması sözleşmeye borç niteliği veren faiz ve vade gibi unsurlardan arındırılmış, standart hükümler içeren bir sözleşme olarak tanımlamak mümkündür.

Convertible note sözleşmelerinde yer alan unsurları barındırmadığı için SAFE'in, borç sermaye karması sözleşmelere kıyasen hızlı ve daha az masraflı olduğu söylenebilir¹⁶.

Ancak, yakın zamanda Girişim Sermayesi Yatırım Fonları mevzuatında düzenlenmiş olsa da, SAFE'in Ticaret Kanunu kapsamında bir karşılığı ve altyapısı bulunmamaktadır¹⁷. Özellikle, şirket ortağı olmayan üçüncü kişilerce verilen borcun sermayeye dönüştürülmesi mekanizmasının Ticaret Kanunu'nda yer almaması SAFE sözleşmelerinin uygulanmasında sorunlara yol açmaktadır.

Genelde, şirkete gelecekte yapılacak yatırımda paya dönüşmek üzere borç veren yatırımcıya bir adet hisse verilerek şirkete hissedar olması sağlanmakta ve bu yolla hissedar alacağının sermayeye dönüştürülmesi yöntemi uygulanmaktadır.

Bu kapsamda, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından SAFE veya benzeri bir sözleşme taslağı hazırlığı çalışmaları yürütüldüğü bilinmektedir.

2.5

Pay Sahipleri Sözleşmelerinde Düzenlenen Bazı Hükümlerin Esas Sözleşmeye Aktarılamaması

Ticaret Kanunu'ndaki bazı düzenlemeler, günümüz girişim sermayesi yatırımlarının gerektirdiği serbestlik ve esnekliği sağlamakta yetersiz kalmaktadır.

Yatırımcılarla girişimciler arasında imzalanan hissedarlık sözleşmelerinde yer alan hisse devirlerine ilişkin birçok düzenlemenin, tüm ortaklar bu konuda mutabık olsa dahi, anonim şirketlerin esas sözleşmelerine eklenmesinde sıkıntılar yaşanabilmektedir. Bunun yasal temeli,

16. ibid 220, 223.

17. Seren Deniz Yanık, 'Girişim Şirketlerinin Sermaye İhtiyaçlarını Karşılama İçin Kullandıkları Fon Mekanizmaları', (2021) 1(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2328479>> Erişim Tarihi 22 Kasım 2024

18. Rauf Karasu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi', (2012) 18(2) Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/799307>> Erişim Tarihi 21 Kasım 2024

Ticaret Kanunu'nun 380. Maddesi'nde düzenlenen anonim şirketlerde sözleşme özgürlüğü ilkesinin yerine uygulanan emredici hükümler ilkesi¹⁸ ve nama yazılı hisselerin devrinin ancak kanuna uygun olarak sınırlandırılabilceğini düzenleyen Ticaret Kanunu'nun 493. Maddesi'dir.

Uygulamada özellikle, belirli bir süre hisse satış yasağı, hisse satışlarında önce diğer hissedarlara teklif götürülmesi zorunluğu (right of first refusal), çoğunluğun azınlığı hisse satışına katılmaya zorlama hakkı (drag-along), azınlığın çoğunluk hisse satışlarına katılma hakkı (tag-along) ve hisse alım/satım opsiyonları (call option/put option) gibi mekanizmaların sıklıkla tercih edildiği görülmektedir.

Ancak, Ticaret Kanunu'nun bu konuda serbesti sağlamaması ve ticaret sicillerinin yeknesak olmayan uygulamaları, bu tarz hükümlerin icra edilebilirlik kabiliyetini olumsuz etkilemekte ve özellikle uluslararası yatırımcılar açısından güvensizlik yaratmaktadır.

Son olarak, Ticaret Kanunu'nda, çalışanlara hisse havuzu oluşturulmasına yönelik açık ve spesifik bir düzenleme bulunmamaktadır. Ayrıca, Ticaret Kanunu'nun 434/2. Maddesi uyarınca oydan yoksun hisse ihracına izin verilmemesi nedeniyle, çoğu zaman çalışanlara doğrudan hisse vermek yerine "gölge hisse" (phantom stock) yöntemleri tercih edilmektedir. Bu durum, çalışanlara tanınan hakların icra edilebilirliği ve yatırım süreçlerinde bu hakların uygulanması konusunda uygulamada çeşitli belirsizliklere yol açmaktadır.

2.6 Startuplardan Geçmişe Dönük Emisyon Primi Vergisi Alınması

Emisyon primli sermaye artırım, girişim sermayesi yatırımlarında yaygın olarak uygulanan bir yöntemdir. Şirkete sağladığı sermaye karşılığında yatırımcının alacağı hisseler primli olarak ihraç edilmekte olup, bu hisselerin nominal bedelini aşan tutarlar prim olarak değerlendirilmekte ve şirkete kaynak olarak aktarılmaktadır.

Bugüne kadar emisyon primi karşılığında şirketlere aktarılan tutarlar kazanç olarak nitelendirilmemekteydi ve bu nedenle kurumlar vergisine tabi değildi. Ancak, 12.03.2023 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7440 Bazı Alacakların Yeniden Yapılandırılması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun kapsamında emisyon primleri geçmişe dönük olarak %10 oranında kurumlar vergisine tabi tutulmuştur.

Startupların bir önceki yıl aldıkları yatırımlardan geçmişe dönük olarak %10 oranında vergi ödemek zorunda kalmaları, ekosistemde ve özellikle yatırımcılar nezdinde ciddi bir olumsuz etki yaratmıştır. Startuplar, yapıları gereği, aldıkları yatırımları hızla Ar-Ge çalışmalarına yönlendirmektedirler ve çoğu zaman bu yatırımlardan elde edilen nakit harcanmış olmaktadır. Kullanılan bu yatırımlardan 1 yıl sonra %10 oranında vergi ödemek zorunda kalınması, özellikle yüksek ölçekli yatırımlarda, oldukça caydırıcı bir vergi yükü oluşturmaktadır.

Bu tür uygulamaların yarattığı belirsizlik ve güvensizlik ortamı, uluslararası yatırımcıların daha cazip ve öngörülebilir koşullar sunan ülkelere yönelmesine neden olmaktadır. Bu durum aynı zamanda ülkemizdeki birçok girişimciyi de şirketlerini flip-up¹⁹ yöntemiyle yurt dışına taşımaya ciddi bir seçenek olarak değerlendirmeye itmektedir.

19. Flip-up, bir şirketin mevcut hissedarlarının, ellerindeki tüm hisseleri, yeni kurdukları ve aynı şekilde hissedar oldukları bir yabancı holding şirketine (genellikle ABD'de bir şirket) devrederek, şirketin kurumsal yapısını değiştirdiği bir yeniden yapılanma sürecidir.

Bu işlem sonucunda, eski şirket yeni holdingin (HoldCo) tamamen sahip olduğu bir bağlı şirket (OpCo) haline gelir.

2.7

Startupların Günlük Hayatta Karşılaştığı Bürokratik Sorunlar

Startupların inovasyon ve ürün geliştirme süreçlerinde çok fazla nakit ihtiyaçları doğmaktadır ve bu nedenle çoğu zaman hızlı ve düşük maliyet ile hareket etmek zorundadırlar. Bürokratik engeller inovasyon süreçlerini ciddi ölçüde yavaşlatabilmektedir.

Özellikle muhasebe, vergi, gümrük gibi konularda ve günlük faaliyetlerde startupların diğer işletmelerden ayrıştırılmaması ve startupların esnek ve dinamik ihtiyaçlarına uygun olmayan uygulamalar ciddi maliyetlere ve zaman kaybına neden olmaktadır.

Bu hususta startupların uygulamada karşılaştığı sıkıntılar şu şekilde özetlenebilir:

- + Damga vergisi bakımından startuplar için özel bir istisna bulunmaması,
- + Herhangi bir satış yapmadan dahi yerine getirilmesi gereken beyanname verme yükümlülüklerinin karmaşıklığı ve sıklığı nedeniyle startupların profesyonel destek almak zorunda kalması,
- + Noter işlemlerinin dijital olarak gerçekleştirilememesi,
- + Islak imza ve fiziki başvuru zorunlulukları,
- + Her kurumun farklı bürokratik süreçler öngörmesi ve kurumlar arasındaki koordinasyon eksikliği,
- + İdari başvuruların dijital ortamda tek elden yapılamaması ve farklı platformlar arasında entegrasyon eksikliği,
- + Vergi mevzuatındaki genel kuralların, startupların iş modellerine ve büyüme aşamalarına uygun esnekliği sağlamaması.

Ayrıca, günümüzde özellikle donanım üzerinde ürün geliştirilen sektörlerde, Ar-Ge faaliyetleri için yurt dışından donanıma ihtiyaç duyan startupların, ürünleri ülkeye getirirken gümrüklerde bürokratik engellerle ve yüksek masraflarla karşılaştıkları görülmektedir.

Ekosistem paydaşları tarafından, destek almış projelerde bile bazen gümrükte problem yaşandığı belirtilmiştir.

Ar-Ge süreçlerinde kullanılacak ve ticarileşmeyecek ürünler bakımından startuplar için yeterli esneklik sağlanmaması, bürokratik engeller ve yüksek maliyetler inovasyon süreçlerini ciddi şekilde olumsuz etkilemektedir.

2.8

Teknoloji Teşebbüsleri İçin Ciro Eşiği Uygulanmaksızın Rekabet Kurumu Bildirimi Zorunluluğu

2010/4 sayılı Rekabet Kurulu'ndan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ'de 4.3.2022 tarihinde yapılan değişiklikle birlikte, Türkiye'de faaliyet gösteren veya Ar-Ge faaliyeti olan

ya da Türkiye'deki kullanıcılara hizmet sunan teknoloji teşebbüslerinin devralınmasına ilişkin işlemlerde, Tebliğ'in 7/1.Maddesi'nde öngörülen 250 milyon TL tutarındaki ciro eşiği uygulanmamaktadır.

Tebliğ'in Ek 4/1(e) Maddesi'ne göre, teknoloji teşebbüsü "dijital platformlar, yazılım ve oyun yazılımı, finansal teknolojiler, biyoteknoloji, farmakoloji, tarım kimyasalları ve sağlık teknolojileri alanlarında faaliyet gösteren teşebbüsler veya bunlara ilişkin varlıklar" olarak ifade edilmiştir.

Dolayısıyla artık, teknoloji teşebbüslerine ilişkin devralma işlemlerinde hedef teknoloji şirketinin cirosuna bakılmaksızın sadece alıcı tarafın ciro eşiklerinin aşılması halinde, Rekabet Kurumu'na bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmesi zorunlu hale gelmiştir.

Getirilen bu düzenleme ile, her ne kadar öldürücü devralmaların²⁰ önüne geçilmesinin amaçlandığı belirtilse de²¹ ciro eşığının uygulanmaması teknoloji teşebbüsü sayılan startaplara yatırım yapacak yatırımcıların karar alma süreçlerini zorlaştırmakta ve Türkiye'deki teknoloji girişimlerine olan ilgiyi olumsuz yönde etkilemektedir.

Bunun bir göstergesi olan uluslararası çalışmalarda, Rekabet Kurulu otoritelerinin iznine tabi tutulması halinde girişim sermayesi yatırımlarının %23 ile %56 arasında azaldığı tespit edilmiştir²².

Ayrıca, ciro eşığı kuralı uygulanmaksızın her devralmanın Rekabet Kurumu'na bildirilme zorunluluğu hem girişimciler hem de yatırımcılar üzerinde ek idari yükler ve masraflar oluşturma ve Rekabet Kurumu izni alınana kadar yapılan hisse devri işlevlik kazanamadığından yatırım süreçlerinde gecikmeye sebebiyet verebilmektedir.

2.9 Döviz ile İşlem Yapma ve Döviz Kredisi Kullanımına İlişkin Engeller

Döviz ile işlem yapma ve döviz kredisi kullanımına ilişkin getirilen sınırlamalar, startupların uluslararası yatırımcıları çekme, global pazara erişim ve rekabet gücünü olumsuz etkilemektedir.

Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karara İlişkin Tebliğ (Tebliğ No: 2008-32/34) uyarınca, Türkiye'de yerleşik kişilerin aralarında yapacakları belirli tip

sözleşmelerin döviz cinsinden veya dövize endeksli olarak düzenlenebilmesi, bazı istisnalar dışında, yasaklanmıştır.

Ancak, günümüzde ülkemizde gerçekleşen birçok yerel ve uluslararası yatırımlarda müzakereler döviz üzerinden yapılmakta ve sözleşmeler döviz olarak imzalanmaktadır. Çoğu zaman çalışanlara dahi döviz tutarlar üzerinden maaş ve teşvikler verilmektedir.

20. Bu terim, pazarda güçlü konumda bulunan teşebbüslerin kendine rakip olarak gördüğü girişimleri devralarak faaliyetlerine son verme / askıya alma durumunu ifade etmektedir.

21. Rekabet Kurumu, 'Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ ve Birleşme ve Devralmaların Değerlendirilmesi Hakkında Kılavuzlara İlişkin Değişiklikler' (Rekabet Kurumu, 4 Mart 2022) <<https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/rekabet-kurulundan-izin-alinmasi-gereken-82269c8a8f9bec11a21c00505685ee05>> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

22. Gordon Phillips; Alexei Zhdanov, 'Venture Capital Investments, Mergers and Competition Laws around the World, The Review of Corporate Finance Studies' (Tuck School of Business, 11 Kasım 2019) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3072665> Erişim Tarihi 01 Aralık 2024.

Örneğin, uygulamada Türk yatırımcılar ile startuplar arasındaki sermaye iştirak sözleşmelerinin döviz cinsinden yapıldığı görülebilmektedir. Tebliğ’de sermaye iştirak sözleşmelerinin döviz cinsinden ya da dövize endeksli olarak yapılması hususuna ilişkin bir düzenleme bulunmamaktadır. Ancak, bu durum yine yatırımcılar nezdinde belirsizlik yaratmaktadır.

Ayrıca, sözleşmelerde tutarlar döviz olarak yazılsa da şirket esas sözleşmesi ve sermaye artırım kararlarında bu tutarların Türk Lirası’na çevrilmesi zorunluluğu bulunmaktadır.

Diğer bir yandan, Türk Parası Kıymetini Koruma Hakkında 32 Sayılı Karar’ın 17. Maddesi uyarınca yurt dışından döviz geliri olmayan Türkiye’de yerleşik kişilerin, belirli şartlar dışında, yurt dışından döviz kredisi temin etmeleri mümkün değildir.

Bunun istisnası, Sermaye Hareketleri Genelgesi’nin 6/12. Maddesi’nde, Türkiye’de yerleşik kişiler ile yurt dışında kurulu girişim sermayesi fonları ve melek yatırımcılar arasında döviz cinsinden akdedilen paya dönüştürülebilir borç sözleşmelerine ilişkin olarak düzenlenmiştir.

Ancak, bu istisnanın uygulanabilmesi için,

- borç olarak ödenen tutarın transfer tarihinden itibaren azami 12 ay içerisinde sermayeye ekleneceğine ilişkin açık bir hükmün sözleşmede yer alması,
- sözleşmede şirketin infisahı veya tasfiyesi haricinde söz konusu tutarların mutlaka sermayeye ekleneceğine ilişkin bir hükmün bulunması (borç olarak devam etmeyeceğine dair),

- sözleşmede transfer edilen tutarın tamamının sermayeye ekleneceğine ilişkin bir hükmün olması

şartları aranmaktadır. Ayrıca, bu süreçte, ilgili sözleşmenin bir kopyası ile şirket tarafından daha önce sermayeye dönüştürmeksizin fon kullanılmadığına ve borç tutarının azami 12 ay içerisinde sermayeye ekleneceğine dair yazılı taahhüdün, transferin gerçekleştirildiği bankaya ibraz edilmesi zorunludur.

Son olarak, Sermaye Hareketleri Genelgesi’nin 7/3. Maddesi kapsamında yabancı yatırımcılara hisse devri yapacak olan startup ortaklarına, yurt dışından sözleşme şartlarına bağlı olarak belirli vadelerde ödenecek pay bedelleri bakımından da döviz kredi yasağı sorunu gündeme gelebilir. Avans mahiyetinde yurt dışından koşullu pay devir bedeli olarak gönderilen tutarlar pay devir işlemi sonuçlanana kadar döviz kredisi olarak değerlendirilebilmektedir.

Döviz üzerinden işlem yapılmasına ilişkin getirilen kısıtlamalar ve döviz kredisi teminine ilişkin katı düzenlemeler, yatırım süreçlerinde ülkeye yapılan nakit giriş çıkışlarında bankalar nezdinde sıkıntılar yaşanmasına neden olabilmektedir. Bu durum özellikle uluslararası yatırımcılar için belirsizlik yaratmakta ve startupların yatırım alma süreçlerini olumsuz etkilemektedir.

Bu kapsamda, 06.03.2025 tarihinde getirilen düzenleme ile, Türkiye’de yerleşik kişilerin belirli sözleşmelerde döviz cinsinden veya dövize endeksli işlem yapma imkânı genişletilerek menkul satış sözleşmelerinde ödeme yükümlülüklerinin Türk parası cinsinden yerine getirilmesi zorunluluğu kaldırılmıştır.

2.10 Hisse Satışlarından Elde Edilen Kazançlarda Vergi Muafiyeti İçin Hisse Senedi Bulundurma Zorunluluğu

Ticaret Kanunu kapsamında, hissedarlık haklarının kullanımı açısından hisse senetlerinin basılı olup olmaması

bir fark yaratmamaktadır ve istisnasız tüm hissedarlık hakları, hisse senetleri basılmamış olsa dahi geçerlidir.

Ancak, Gelir Vergisi Kanunu uyarınca, gerçek kişilerin, anonim şirket hisse satışlarından elde ettikleri kazançlarda gelir vergisi muafiyetinden yararlanabilmeleri için, şirkette hisse senetlerinin basılı olması ve en az 2 yıl süreyle elde tutulması gerekmektedir.

Hisse senedi basılı olmayan şirketlerde yapılan satışlardan elde edilen kazançlar gelir vergisine tabidir. Bu yükümlülük, çoğu zaman startupların nakit ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına yapabileceği hisse satışlarını ve kilit çalışanlara verilecek pay opsiyon teşvik uygulamalarını olumsuz etkileyebilmektedir.

Nitekim, uygulamada startupların bilgi ve tecrübe eksikliği nedeniyle hisse senedi basmayı unuttuğu ve bu

nedenle yatırımcılara yaptıkları hisse satışlarında, her ne kadar hisseleri 2 yıl süreyle ellerinde bulundursalar dahi, beklenmedik gelir vergisi yükü ile karşılaştıkları görülmektedir.

Ayrıca, her yatırım turu ve hisse devri sonrasında sermaye ve ortaklık oranlarında meydana gelen değişiklikler nedeniyle, yeni hisse senetlerinin çıkarılması veya mevcut hisse senetlerinin kupürlerinin değiştirilmesi gerekebilmektedir. Bu durum, özellikle startuplar için ek maliyet ve operasyonel yük yaratmakta, süreçlerin karmaşıklığını artırmaktadır.

Günümüzde hisse satışlarındaki bu vergi yükü, şirketlerin, çalışanlarına gerçek hisseler yerine gölge (phantom) haklar vermelerine iten diğer nedenlerden biridir.

2.11 Tüzel Kişilerin İştirak Hissesi Satışlarından Elde Ettikleri Gelirlerin Başka Yatırımlara Aktarılması Konusundaki Belirsizlikler

Tüzel kişi yatırımcıların satın aldıkları şirket hisseleri, "iştirak hissesi" olarak değerlendirilmektedir. Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 5/1(e) uyarınca yatırımcıların bu hisseleri aktiflerinde 2 yıldan uzun süre bulundurduktan sonra satmaları halinde, elde ettikleri kazançların %50²³'si kurumlar vergisinden müstesna tutulmuştur.

Ancak söz konusu mevzuat gereği, satış kazancının istisnadan yararlanan kısmının satış yapıldığı yılı izleyen 5. yılın sonuna kadar pasifte özel bir fon hesabında tutulması zorunludur. Bu tutar ortaklara veya başka bir hesaba aktarılamaz.

Maddenin gerekçesinde istisnanın amacının, bu tutarın şirketin ekonomik faaliyetlerinde daha etkin bir şekilde kullanılmasına imkan sağlamak ve işletmelerin finansal

büyyelerini güçlendirmek olduğu belirtilmiştir. Ancak, hangi durumlarda bu tutarın ekonomik faaliyetlerde daha etkin bir şekilde kullanılmış olarak kabul edileceği konusunda net bir açıklama veya düzenleme bulunmamaktadır²⁴.

Uygulamada, yatırım yaptıkları startupların hisselerinin satışından gelir elde eden tüzel kişi yatırımcıların, elde ettikleri bu kazanç ile başka startup hisseleri almaları veya bu tutarları startuplara sermaye olarak yatırmaları halinde, kurumlar vergisi istisnasından yararlanıp yararlanamayacakları konusunda belirsizlik yaşanmaktadır ve bu husus tartışma konusudur.

Bu tür vergisel düzenlemelerin açık ve net şekilde kaleme alınması, startuplara yapılacak yatırımları desteklemek açısından kritik önem taşımaktadır.

23. 27 Kasım 2024 tarih ve 9160 Sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile önceden %75 olan istisna oranı %50'ye düşürülmüştür. İlgili kararda, 27 Kasım 2024 tarihten önce iktisap edilen hisselerle ilişkin bir düzenleme yer almamaktadır.

24. Recep Biyık, "Taşınmaz ve İştirak Satış Kazancı İstisnasında Nakdin Kullanım Yeri Önemli mi?" (PwC Türkiye Köşe Yazıları, 06 Nisan 2022) <<https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/recep-biyik/tasinmaz-ve-istirak-satis-kazanci-istisnasinda-nakdin-kullanim-yeri-onemli-mi.html>> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

2.12

Profesyonel Yöneticilerin Kamu Borçlarından Sorumlu Olmaları

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un Mükerrer 35. Maddesi uyarınca şirketten tahsil edilemeyen ve tahsil edilemeyeceği anlaşılan kamu borçları kanuni temsilcilerin şahsi malvarlıklarından tahsil edilmektedir.

Her ne kadar kanun maddesinde ve yüksek yargı içtihatlarında, şahsi sorumluluğuna gidilecek kişilerin kanuni temsilci olacağı, imza yetkilisi olmayan yönetim kurulu üyelerinin veya sınırlı imza yetkililerinin kamu borçlarından sorumlu olmayacağı belirtilse de ekosistemde algı bu yönde değildir.

Nitekim geçmişte, bazen imza yetkisi olmayan yönetim kurulu üyelerine de sorumluluk yöneltildiği veya şirket içi temsil yönergelerinin dikkate alınmadığı durumlar görülmüştür.

Ayrıca, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 88/20 Maddesi uyarınca, şirketlerin haklı sebep olmaksızın sosyal güvenlik primlerini ödememeleri durumunda, bunlardan şirket yönetim kurulu üyeleri de dahil olmak üzere üst düzey yöneticiler ile kanuni temsilcilerin sorumlu olacağı düzenlenmiştir. Bu kanun bakımından kanuni temsilcilerin yanı sıra yönetim kurulu üyelerinin (imza yetkileri olmasa dahi) sorumlu olacağı açıkça belirtilmiştir.

Günümüzde, yatırımcılar çoğu zaman kişisel sorumluluk riski nedeniyle, yatırım yaptıkları şirketlerin yönetim kurullarında görev almaktan kaçınabilmektedirler. Bu durum, startupların yatırımcıların bilgi ve tecrübelerinden yeterince faydalanmalarını engellemekte ve aynı zamanda, yatırımcıların yatırımlarını etkin bir şekilde takip etme imkanlarını da kısıtlamaktadır.

2.13

Yabancı Yeteneklerin İstihdam Edilmesinde Beş Türk Vatandaşı Çalıştırma Zorunluluğu

Günümüzde startupların, ürün ve hizmetlerini geliştirirken sıklıkla yabancı yazılımcı ve mühendislerle çalıştıkları görülebilmektedir.

Ancak, 6735 sayılı Uluslararası İşgücü Kanunu ve bu kapsamda getirilen kriterler, yabancı çalışanların istihdam edilmesini çok zor şartlara bağlamakta ve yabancı istihdamını neredeyse imkansız hale getirmektedir.

Çalışma izni başvurularında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından aranan kriterlerden en önemlisi, bazı

istisnalar haricinde, işveren tarafından çalıştırılacak her bir yabancı için iş yerinde en az beş Türk vatandaşının istihdam edilmesi şartıdır²⁵.

Her bir yabancı için beş Türk vatandaşı çalıştırma şartına ek olarak, işyerinin ödenmiş sermayesinin en az 500.000 TL olması veya net satışlarının en az 8.000.000 TL olması veya ihracatının en az 150.000 Dolar olması gibi mali şartlar da aranmaktadır.

25. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, 'Çalışma İzni Değerlendirme Kriterleri' (Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Uluslararası İşgücü Genel Müdürlüğü) <<https://www.csgeb.gov.tr/uigm/calisma-izni/calisma-izni-degerlendirme-kriterleri/>> Erişim tarihi 26 Kasım 2024.

Son zamanlarda yapılan değişikliklerle cirosu 50.000.000 TL'den fazla olan işyerlerinde istihdam edilecek ilk 5 yabancı çalışanın, bu istihdam şartından muaf tutulacağı düzenlenmiştir. Ancak bu istisna için aranan ciro eşğinin yüksek olması, startupların yararlanamamasına sebep olmaktadır.

Bu durum, günümüzde startupların yabancı yetenekleri ülkeye çekmesini ciddi şekilde zorlaştırmaktadır. Uygulamada, kilit yabancı çalışanların istihdam edilememesi nedeniyle bazı startup yatırımlarının gerçekleşmediğı de görülmektedir.

Bununla beraber, Yetenek Transferi ve Tech-Visa programları ile startuplar kapsamında 5 Türk vatandaşı çalıştırma kuralının esnetilmesi hedeflenmektedir²⁶.

Ayrıca, startup özelinde olmamakla birlikte, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın yakın zamanda güncellenen Çalışma İzni Değerlendirme Kriterleri ile bilişim sektörü ve ileri teknoloji gerektiren sektörler açısından 5 Türk vatandaşı çalıştırma ve mali yeterlilik şartlarına istisna getirilmiş olması önemli bir gelişme olarak görülmektedir.

2.14 Çalışanlara Verilen Pay Opsiyonu vb. Teşviklerdeki Vergi Yükü

Günümüzde startuplar, yetenekli çalışanları bünyelerine katmak ve şirkete olan bağlılıklarını arttırmak için pay opsiyonları gibi çeşitli teşvik mekanizmaları kullanmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu uyarınca çalışanlara verilen bu tarz haklar ücret olarak nitelendirilmekte ve vergilendirilmeye tabi olmaktadır. Oluşan bu vergi yükü, bu teşviklerin kullanımına olan ilgiyi azaltmaktadır.

2 Ağustos 2024 tarihinde Gelir Vergisi Kanunu'nun mülga 17. Maddesi yeniden düzenlenerek, Sanayi ve Teknoloji

Bakanlığı tarafından belirlenen kriterlere göre teknogirişim şirketi niteliğini haiz işverenlerce çalışanlarına sağlanan pay senetlerine ilişkin yeni hükümler getirilmiştir.

Söz konusu düzenleme uyarınca, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığınca belirlenen kriterlere göre teknogirişim şirketi niteliğini haiz işverenlerce çalışanlara bedelsiz veya indirimli olarak verilen ve ücret niteliğinde kabul edilen pay senetlerinin, verildiğı tarihteki rayiç değerinin o yıldaki 1 yıllık brüt ücret tutarını aşmayan kısmı gelir vergisinden istisna tutulmuştur.

Ancak, çalışan tarafından pay senetlerinin elden çıkarılma süresine bağı olarak bu istisnanın farklı oranlarda uygulanacağı hüküm altına alınmıştır. Çalışan tarafından bu şekilde iktisap edilen pay senetlerinin, iktisap tarihinden itibaren;

- + 3 tam yıl içerisinde elden çıkarılması halinde istisna edilen verginin tamamı,
- + 4 ila 6 yıl içerisinde elden çıkarılması halinde istisna edilen verginin %75'i,
- + 7 ila 12 yıl içerisinde elden çıkarılması halinde istisna edilen verginin %25'i,

26. "https://www.turkiyetechvisa.gov.tr/tr/startup"

vergi ziyai cezası uygulanmaksızın gecikme faizi ile birlikte işveren tahsil edilecektir. Dolayısıyla, çalışanın 12 yıldan uzun süre ile söz konusu pay senedini elinde bulundurması halinde istisnadan tamamen yararlanılabilecektir.

Bakanlıkça hazırlanan Teknogirişim Stratejisi'nde teknogirişim, teknoloji ve yenilik odaklı faaliyetler yürüten, hızlı büyüme potansiyeline sahip, ölçeklenebilir bir iş fikri olan en fazla 10 yaşındaki girişim şirketi olarak tanımlanmıştır²⁷. Ancak, bu kriterler bağlayıcı bir yasal

düzenleme kapsamında Bakanlık tarafından henüz ortaya konulmamıştır.

Özellikle, daha önce bahsedilen oydan yoksun hisse kavramının Ticaret Kanunu'nda yer almadığı dikkate alındığında; vergi istisnasından tam olarak yararlanabilmek için 12 yıl gibi uzun bir süre hisse senedinin çalışan tarafından elde tutulması, çok uzun ve gerçekçi olmayan bir süre olarak değerlendirilmektedir.

2.15

Geçici ve Freelance Çalışma Modelleri ile İlgili Sorunlar

Startuplar genellikle esnek ve az maliyetli çalışma modellerine ihtiyaç duymaktadırlar. Bu tarz iş modelleri startuplara proje bazlı uzmanlık sağlama, personel maliyetlerini azaltma ve hızlı büyüme dönemlerinde esnek hareket edebilme avantajları sağlamaktadır.

Ancak, Türk hukuku açısından bu çalışma modellerinin bazı riskleri ve belirsizlikleri bulunmaktadır.

4857 sayılı İş Kanunu'nun 7. Maddesi uyarınca, geçici iş ilişkisi sadece özel istihdam bürosu aracılığıyla ya da holding bünyesi içinde veya aynı şirketler topluluğuna bağlı başka bir işyerinde görevlendirme yapılmak suretiyle kurulabilmektedir. Geçici iş ilişkisinin hukuken başka şekilde kurulması mümkün değildir.

Özel istihdam bürosu aracılığıyla geçici iş ilişkisi, Türkiye İş Kurumu'nca izin verilen özel istihdam bürosunun işverenle geçici sözleşme yaparak bir çalışanın geçici olarak bu işverene devretmesi suretiyle, sadece istisnai hallerde ve en fazla 4 ay süreyle uygulanmaktadır. Belirtilen sürenin sonunda aynı iş için 6 ay geçmedikçe yeniden geçici çalışma yaptırılmamaktadır.

Ayrıca, mevzuatımızda freelance çalışma sisteminin net bir şekilde düzenlenmemesi, doğası gereği bağımsız çalışma olarak tanımlanan bu iş modelinde belirsizliklere yol açmaktadır. Bu durum, işverenler açısından özellikle sosyal güvenlik, vergi ve iş güvencesi gibi konularda önceden öngörülemeyen ek maliyet riski doğurmaktadır.

2.16

Startuplar Bakımından Teknik İflas Sorunu

Ticaret Kanunu'nun 376. Maddesi, şirketlerde sermaye kaybı durumlarında şirket yönetiminin alması gereken önlemleri düzenlemektedir. Startuplar açısından,

özellikle erken aşamada yüksek maliyetler ve sınırlı gelir kaynağı nedeniyle teknik iflas riski önemli bir sorun teşkil edebilmektedir²⁸.

27. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 'Teknogirişim Stratejisi' (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023) <<https://sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/TeknogirisimStratejisi.pdf>> Erişim tarihi 27 Kasım 2024.

28. Akdağ, (n 21), 220, 247.

Teknik iflas sorunu, bir şirketin öz sermayesinin, kanunda belirtilen sınırların altına düşmesi durumunda ortaya çıkmaktadır.

Bu gibi durumlarda, yönetim kurulunun derhal genel kurulu toplantıya çağırma ve sermayenin tamamlanması veya azaltılması gibi tedbirler alma yükümlülüğü bulunmaktadır. Start-uplar, genellikle hızlı büyüme hedefleri doğrultusunda sermayelerini erken aşamada harcaatabilmektedirler ve bu

durum teknik iflas riskini tetikleyebilmektedir. Türk hukuku kapsamında, teknik iflasın önlenmesi için sermaye artışı, zarar azaltıcı önlemler alınması veya şirketin yeniden yapılandırılması gibi adımlar atılabilmektedir.

Ancak, bu süreçler karmaşık idari yükler ve maliyetler oluşturarak, nakit sıkıntısı yaşayan start-uplar için ciddi zorluklar yaratabilmekte ve yatırımcılar nezdinde risk doğurabilmektedir.

2.17

Şirket Tasfiye Sürecinin Uzun Sürmesi

Bilindiği üzere, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de girişimlerin büyük çoğunluğu başarısızlıkla sonuçlanmakta ve kısa süre içerisinde şirketlerin tasfiyesi gündeme gelmektedir.

Ancak, mevzuat gereği, tasfiyenin gerçekleştirilebilmesi için ticaret siciline başvurulması, tasfiye memuru atanması ve alacaklılara çağrı yapılması gibi işlemlerin yerine getirilmesi gerekmektedir. Bu süreçte, zaten nakit sıkıntısı çekmekte olan start-uplar, ticaret odası harç ve sicil ilan ücretleri, noter masrafları, yabancı ortak bulunması

durumunda tercüme ücretleri gibi çeşitli masrafları karşılamak zorundadırlar.

Şirketin hiçbir varlığı olmasa ve hiç ticareti faaliyete geçmemiş olsa dahi, tasfiyenin resmi olarak tamamlanması için en az 3 aylık sürenin geçmesi gerekmektedir.

Start-uplar bakımından ayrı, daha kolay ve kısa süren bir tasfiye sürecinin olmaması ekosistem açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Tasfiye uzun ve masraflı bir süreç olduğundan günümüzde tasfiye edilmeyi bekleyen birçok gayri faal start-up şirketi bulunmaktadır.

2.18

Fikri Mülkiyetin Korunması Hususunda Eksiklikler

İnovasyon ortamının sağlıklı gelişebilmesi için yeni fikirlerin üçüncü kişilere karşı korunması çok önemlidir.

Ancak, mevzuatımızdaki eksiklikler, uyumsuzlukların uzun yıllar çözülememesi, bilgi eksikliği nedeniyle yapılan yanlış uygulamalar ve patent süreçlerinin karmaşıklığı gibi nedenlerle, ülkemizdeki fikri mülkiyet yasalarına karşı algı olumsuz yöndedir.

Avrupa Komisyonu tarafından 17 Mayıs 2023 tarihinde üçüncü ülkelerde fikri mülkiyet haklarının korunması ve uygulanmasına ilişkin yayımlanan raporda dünya çapında fikri mülkiyet haklarının korunması ve uygulanması konusunda büyük endişe kaynağı olan ülkeler 'öncelikli ülke' olarak belirtilmiştir.

Çin, AB için en öncelikli ülke olmayı sürdürürken; Hindistan ve Türkiye ikinci öncelikli ülke olarak belirlenmiştir²⁹.

Bu durum özellikle uluslararası yatırımcıların fikri mülkiyet konularında çekinceli davranmalarına ve ülkemize olan ilgilerinin azalmasına sebep olmaktadır.

Günümüzde, ülkemizde startupların daha güçlü fikri mülkiyet yasalarının olduğu ülkelere flip-up yöntemi ile taşındığı görülmektedir.

Diğer bir yandan, son zamanlarda telif hakları konusu oyun sektöründe sıklıkla gündeme gelmektedir. Oyunlar içerinde görsel, işitsel ve yazılımsal birçok farklı unsuru barındırmaları nedeniyle hibrit bir yapıya sahiptirler.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda oyun tanımı yer almamakta ve mevzuatta oyunlara ilişkin özel hükümlere yer verilmemektedir.

Bir oyunun sadece bilgisayar programı veya sanat eseri gibi değerlendirilmesi ve genel düzenlemelere tabi olması, karmaşık ve çok katmanlı oyunlar için yeterli hukuki korumayı sağlayamamaktadır.

Daha çok geleneksel fikri mülkiyet unsurlarına ilişkin düzenlemeler içeren mevcut yasalar, her geçen gün hızla gelişen ve yapay zeka, reklam, e-ticaret, bilişim, verilerin korunması, telif hakları gibi birçok disiplini birden ilgilendiren oyun sektörünün ihtiyaçlarına cevap verememektedir.

2.19

Melek Yatırımcı Sisteminde Yaşanan Sorunlar

Türkiye'de melek yatırım sistemi Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik ile düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile amaç, yüksek risk içermesi nedeniyle finansmana erişimde sıkıntı yaşayan başlangıç veya büyüme aşamasındaki startuplar için bireysel katılım yatırımlarının desteklenmesidir.

Melek yatırımcı lisansı alan yatırımcılar, belirli şartlar altında sağladıkları sermaye yatırımlarına ilişkin farklı teşviklerden yararlanabilmektedir. Bu teşviklerden yararlanabilmesi için melek yatırımcıların, yatırım yapacakları startuplar ile ilgili Hazine ve Maliye Bakanlığı'ndan onay almaları gerekmektedir.

Ancak, onay prosedürünün uzun sürmesi ve evrak ve raporlama yükünün fazla olması yatırımcıların yatırım

turlarını kaçırmalarına neden olmaktadır. Startupların bu süreçte gereken belgeleri hazırlaması da ayrı bir zaman ve iş yükü oluşturmaktadır.

Günümüzde ekosistemdeki genel kanı, melek yatırımcı sisteminin etkin ve hızlı bir şekilde çalışmadığı yönündedir.

Bu nedenle, yatırımlarda bireysel katılım sisteminin tercih edilmediği, melek yatırımcı lisanslarının kullanılmadığı görülmektedir. Son yıllarda startup ekosistemi çok hızlı gelişirken lisanslı melek yatırımcı sayısında fazla bir değişim olmadığı da bunun göstergesidir³⁰.

Bu Rapor'un hazırlanması sırasında yapılan paydaş görüşmelerinde de melek yatırımcıların gerçekleştirdikleri yatırımlarında bu lisansı kullanmadıkları dile getirilmiştir.

29. European Commission, 'Commission Staff Working Document, Report on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries' (European Commission, 17 May 2023) <<https://circabc.europa.eu/rest/download/7099aee0-c68f-42c5-ae30-5350a-879a30e>> Erişim Tarihi 01 Aralık 2024.

30. Vahap Özdemir, 'Türkiye Akredite Melek Yatırımcılık Sisteminin Son Verilerine Bakış', (Startup Centrum, 2 Kasım 2022) <<https://media.startupcentrum.com/tr/turkiye-akredite-melek-yatirimcilik-sisteminin-son-verilerine-bakis/>> Erişim tarihi 26 Kasım 2024.

2.20

Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarının Yurt Dışı Yatırımlarına İlişkin Sınırlamalar

21 Eylül 2024 tarihli ve II-52.4 sayılı Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarına İlişkin Esaslar Tebliği'nde birtakım değişiklikler yapılarak, Girişim Sermayesi Yatırım Fonlarının (GSYF) yurt dışı yatırımlarındaki sınırlamalar esnetilmiştir.

GSYF'lerin yurt dışındaki borsada işlem görmeyen gelişme potansiyeline sahip şirketlere yatırım yapma oranı %10'dan %15'e çıkarılmıştır. Ayrıca, yurt dışı yatırımların girişim

sermayesi yatırımı olarak sayılabilmesi için Türkiye'deki bağlı ortaklıklara yapılması gereken yatırım oranı %80'den %51'e düşürülmüştür.

Yapılan bu yeni düzenlemeler olumlu karşılanırsa da yurt dışı yatırımlarına ilişkin sınırların halen yeterince esnek olmadığı yönünde eleştiriler de devam etmektedir.

Bununla beraber, ülkemizde GSYF'lerin dünya ile rekabet eder hale gelmesi için bazı iyileştirici adımların atılabileceği de ayrıca ekosistem paydaşları tarafından görüşülmektedir. Bu adımlar şu şekilde özetlenebilir:

- + yatırım süreçlerinin dijitalleşmesi ve fiziki evrak yükünün azaltılması,
- + tüzel kişilerin yatırım sermaye fonu paylarının ve yurt dışındaki yatırımların vergilendirilmesi gibi konularda belirsizliklerin giderilmesi,
- + yatırım fon ve ortaklıklarının vergilendirilmesine ilişkin rehberin çıkarılması,
- + şeffaflık ve denetim süreçlerinin etkin şekilde yürütülmesi.

2.21

Kitle Fonlamasına İlişkin Sınırlamalar

Kitle fonlama, özellikle geleneksel finansman yöntemlerine erişimin zor olduğu startup ekosisteminde önemli bir alternatif olarak öne çıkmaktadır. Bu sayede, girişimciler, projelerini geniş bir kitleye sunarak, bankalardan kredi alma, melek yatırımcı bulma ya da risk sermayesine

erişme gibi geleneksel yöntemlerde karşılaşılan zorlukları aşabilmektedir. İnternet üzerinden herkesin katılımına açık olan bu sistemler, yatırımcı kitlesini önemli ölçüde genişletmekte ve daha eşitlikçi bir finansman ortamı sunmaktadır³¹.

31. MicroStartups, 'Crowdfunding for Business Startups', (MicroStartups.org 8 July 2024) < <https://microstartups.org/crowdfunding-for-business-startups/> > Erişim Tarihi 29 Kasım 2024.

Bu yöntem, özellikle erken aşama girişimler için, küçük yatırımcıların küçük tutarlarda katkılarıyla büyük fonlar oluşturabilmesi açısından kritik bir rol oynamaktadır.

Kitle fonlaması, startuplar için sadece bir finansman kaynağı değil, aynı zamanda pazarlama ve müşteri doğrulama aracı olarak da değer sunmaktadır. Bir projeye erken aşamada yatırım yapan kitle, girişimin hedef kitlesini ve potansiyel müşteri tabanını temsil edebilmekte, bu da ürün veya hizmetin piyasa uyumunu test etme fırsatı sağlamaktadır. Başarılı bir kitle fonlama kampanyası, girişime geniş bir kitle tarafından duyulma ve desteklenme imkanı verirken, yatırımcılara da girişimin büyümesine erkenden dahil olma fırsatı sunmaktadır. Bu çift yönlü fayda, kitle fonlamasını hem girişimciler hem de yatırımcılar açısından değerli bir alternatif finansman aracı haline getirmektedir.

Ülkemizde, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından 2021 yılında yayınlanan III-35/A.2 Kitle Fonlaması Tebliği paya ve borçlanmaya dayalı kitle fonlama konusunda önemli düzenlemeler getirmiştir. Ülkemizde paya dayalı kitle fonlamasının birçok verimli uygulaması bulunmakla birlikte borca dayalı kitle fonlamasının uygulama alanı bulunmamaktadır³².

Ayrıca, ödül ve bağışa dayalı kitle fonlama uygulamalarına ilişkin yasal düzenleme yapılmamıştır.

2025 yılı itibarıyla, mevzuat kapsamında nitelikli yatırımcı olmayan gerçek kişi yatırımcı, bir takvim yılı içinde kitle fonlaması yoluyla azami 400.000 Türk Lirası yatırım yapabilmektedir. Ancak bu sınır 1.500.000 Türk Lirasını aşmamak kaydıyla, yatırımcının platforma beyan ettiği yıllık net gelirinin %10'u olarak uygulanabilmektedir. Ayrıca, nitelikli yatırımcı olmayan gerçek kişilerin borçlanmaya dayalı kitle fonlaması yoluyla bir projeye yapabileceği azami yatırım tutarı 150.000 Türk Lirası olarak belirlenmiştir.

Bu sınırlamalar, yatırımcıların korunması ve finansal risklerin minimize edilmesi amacıyla uygulanmaktadır. Ancak, belirtilen tutarların çok düşük olduğu ve özellikle büyük projeler için yeterli fon toplanmasını zorlaştırdığı yönünde bazı eleştiriler de söz konusudur.

Son olarak, söz konusu mevzuat gereğince kitle fonlaması kullanacak şirketlerin teknoloji ve üretim alanlarında faaliyet gösteren şirketler olması gerekmektedir. Bu kısıtlama, diğer sektörlerdeki girişimlerin kitle fonlamasından yararlanmasını engelleyerek bu yöntemin yaygınlaşmasını sınırlayabilir.

2.22

Mikro Kredi vb. Finansman Yöntemlerine İlişkin Düzenleme Eksikliği

Mikro kredi uygulamaları, startup ekosisteminde özellikle erken aşamada finansman bulmakta zorlanan girişimler için önemli başka bir kaynak sunmaktadır. Geleneksel bankalar tarafından genellikle yüksek riskli görülen girişimler, mikro kredi sağlayıcılar aracılığıyla küçük ama etkili miktarlarda kredi alarak faaliyetlerini başlatma ve büyütme imkanına sahip olmaktadır.

Dünyadaki örneklere bakıldığında, Hindistan'daki Grameen Bank, ABD'deki Kiva ve Endonezya'daki Bank Raykat gibi büyük mikro kredi kuruluşları, küçük girişimlere verdikleri finansal destekle önemli katkılar sağlamaktadır. Bu kuruluşlar, startupların büyüme yolculuğunda temel bir finansman kaynağı oluşturmakta ve girişimcilerin piyasaya daha hızlı girmelerine yardımcı olmaktadır.

32. Zeynep Müftüoğlu, 'Borçlanmaya Dayalı Kitle Fonlamasının Finansman Hukuku ve Mali Hukuk Açısından Değerlendirilmesi' (2024) 15(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3431725>> Erişim Tarihi 27 Aralık 2024.

Türkiye’de mikro kredi sektörünün gelişimi de bu açıdan startup ekosistemi için hayati önem taşımaktadır.

Mikro kredi uygulamaları sadece finansman sağlamakla kalmayıp, krediyi alan girişimcilere danışmanlık gibi yan hizmetler sunarak onların başarısını artırmaktadır. Almanya’da faaliyet gösteren “MFI KIZ Finanzkontor” gibi mikro kredi kuruluşları, kredi verdikleri startuplara danışmanlık sağlayarak, finansal yönetim, iş stratejisi ve operasyonel süreçlerde destek sunmakta ve bu sayede batık kredi oranlarını düşürmektedir³³.

Türkiye’de startuplar için mikro kredi finansman yöntemleri ile ilgili henüz bir yasal düzenleme ve hukuki altyapı bulunmasa da Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın mikro kredi uygulamaları kapsamında Kredi Garanti Fonları bulunmaktadır³⁴. Bu kapsamda, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nın bankacılık sektöründe startup ekosistemine özel Kredi Garanti Fonları’nın yeniden regüle edilmesine ilişkin çalışmaları devam etmektedir.

2.23

Sektörel Eşleşmelere Yönelik Kurumların Eksikliği

Teknoloji ve inovasyonun ekonomik değere dönüştürülmesi, ülkelerin sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Ancak, Türkiye’de teknoloji ve inovasyon üreten kişiler ile bu çıktılarından faydalanabilecek sektörlerin istenilen düzeyde bir araya gelemediği gözlemlenmektedir. Bu kapsamda, çeşitli ticaret merkezlerinin çabaları bulunmakla beraber, sektörel eşleşmelerin daha güçlü bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Mevcut çalışmaların, yalnızca bireysel girişimlerle değil, daha kapsamlı ve sistematik bir çerçevede ele alınması elzemdir.

Bu bağlamda, özel kontaklar ve bireysel ilişkiler aracılığıyla yürütülen eşleşme süreçleri, sürdürülebilirlik ve erişim açısından yetersiz kalmaktadır. Teknoloji ve sektörler arasında sağlanacak iş birliğinin, şeffaf ve kurumsallaşmış bir altyapıya oturtulması hem tarafların güvenini artıracak hem de inovasyonun yaygınlaşmasını kolaylaştıracaktır.

Örneğin, teknoloji transfer ofisleri, sektörel kümelenme platformları ve açık inovasyon ağları bu tür eşleşmelerin kurumsal temellerini oluşturabilecek potansiyellere sahiptir.

Bu hedef doğrultusunda, 2022 yılında Türkiye TechnoHub Platformu oluşturulmuştur. Türkiye TechnoHub Platformu’nda, ülkemizdeki teknoloji girişimlerinin ürün ve firma bilgileri, faaliyet alanları ve aldıkları risk sermayesi yatırımları gibi hususlara ilişkin bilgi paylaşılmaktadır. Türkiye TechnoHub Platformu’nda yer alan veriler kamuya açık şekilde sunulmakta olup, firma ismi, faaliyet alanı ve bölge bazında sorgulamalar ücretsiz olarak yapılabilmektedir³⁵. Startuplar bu platformda, yerli ve yabancı potansiyel müşterilere erişebilmekte, yeni pazarlara açılabilen, yeni iş ortaklıkları kurabilmekte ve ihtiyaçları olan işgücüne ulaşabilmektedirler. Keza, yatırımcılar da istedikleri sektörde ve uygunlukta startupları bulabilmekte ve bu sayede ekosistemin gelişmesine ve sistemin kurumsal bir çerçevede ilerlemesine katkı sağlamaktadırlar.

Diğer taraftan, kamu satın alım mevzuatı ile kamu kurumlarının tedarik politikaları geleneksel işletmelerin yüklenici olmalarına göre tasarlanmış olduğu için kamu kurumları ile startuplar arası işbirlikleri, gelişmiş ülke örneklerinin gerisinde kalmaktadır.

33. Dunja Buchhaupt and Markus Weidner, 'Microfinance And Start-Ups In The EU', (Deutsches Mikrofinanz Institut 2017) <https://www.europeanmicrofinance.org/sites/default/files/document/file/Microfinance%20and%20Start-ups%20in%20Europe_Germany.pdf> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

34. Kredi Garanti Fonları’na ilişkin detaylı bilgi için bkz. <<https://kgf.com.tr/index.php/tr/>> Erişim tarihi 26 Kasım 2024.

35. Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, <<https://turkiyetechnohub.org/>> Erişim tarihi 22 Kasım 2024.

2.24

Paydaşlara Göre Acil Düzenleme Yapılması Gereken Konular

Birebir paydaş görüşmeler ve çevrimiçi anketten elde edilen geri bildirimlere göre, ülkemizde startup ekosistemi paydaşları tarafından acil düzenleme yapılması beklenen konular şu şekildedir:

- + Kazanç Elde Etmeyen Startupların Vergisel Yükümlülükleri
- + Döviz Kontrol Düzenlemeleri
- + Şirketlerden Geçmişe Dönük Emisyon Primi Vergisi Alınması
- + Dijital İmza Uygulamalarının Türk Hukukunda Geçerli Olmaması
- + Pay Opsiyonlarında Vergi Yükü
- + Mikro Kredi Uygulamalarının Yetersizliği
- + SAFE vb. Mekanizmaların Eksikliği
- + Genel Kurul, Sermaye Artırımı Gibi Kurumsal Süreçlerdeki İdari Yükler
- + Freelance Çalışma Sistemi ile İlgili Sorunlar
- + Türk Ticaret Kanunu'nun Yeterince Esnek Olmaması

Startup Ekosisteminde Regülatif Dönüşüm: İyileştirici Çözüm Önerileri

Startup Ekosisteminde Regülatif Dönüşüm: İyileştirici Çözüm Önerileri

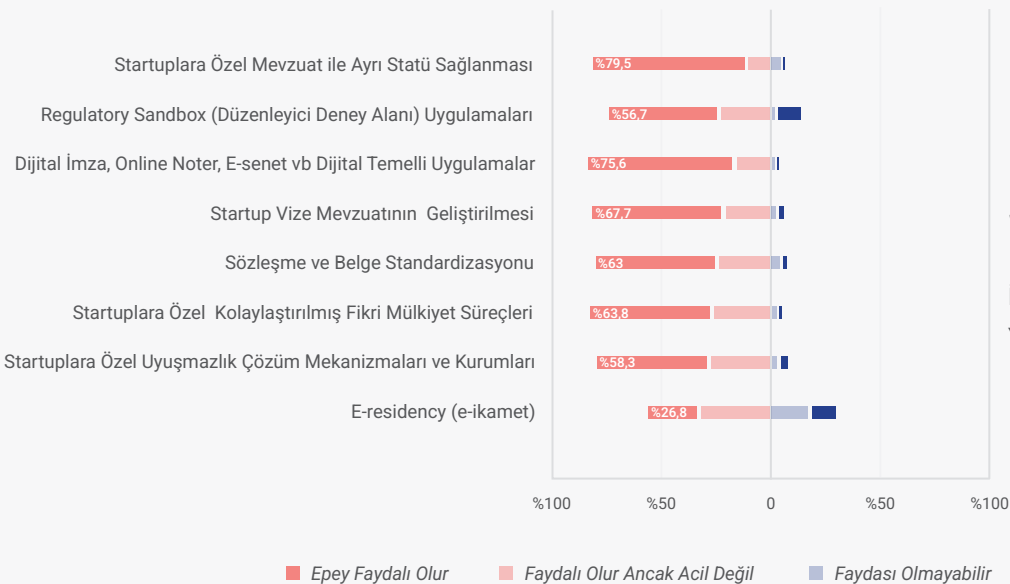
Raporun bu bölümünde ülkemizdeki girişimcilik ekosistemine ve inovasyon kültürünün gelişimine katkı sunabilecek, aynı zamanda uluslararası yatırımcıların ülkemize olan ilgisini artırma potansiyeli taşıyan bazı regülatif uygulamalara dikkat çekilmektedir.

Raporda sunulan açıklama ve değerlendirmeler ile, kesin yargılar veya genel geçer, nihai çözümler sunmaktan ziyade, söz konusu regülatif yaklaşım ve uygulamalara ilişkin tartışma zemini oluşturulması ve gelecekte yapılacak kapsamlı araştırmalara ilham kaynağı olunması hedeflenmektedir.

“Türkiye’deki Regülasyonların Startup Ekosistemine Etkisi” başlıklı çevrimiçi ankette, bazı iyileştirici çözüm

önerileri paydaşların değerlendirilmesine sunulmuştur. Bu sonuçlara göre ekosisteme faydalı olacağı konusunda en fazla paydaşın hemfikir olduğu alanlar startupların ayrı bir statü sağlanarak diğer işletmelerden ayrıştırılması ve dijitalleşme konularıdır.

Ankete göre paydaşların “bilgim yok” cevabını en çok işaretlediği konular regulatory sandbox ve e-ikamet konularıdır. Ankete katılan paydaşlar arasında ülkemizdeki startup ekosistemine en az fayda sağlayacağı düşünülen konu ise e-ikamet konusudur. Bununla beraber, e-ikamet konusunda ankete katılan paydaşların yaklaşık %27’si epey faydalı olacağını, %37’si ise uygulamanın faydalı olacağını ancak aciliyet teşkil etmediğini belirtmiştir.

Şekil 7

İyileştirici Çözüm Önerilerine Yönelik Paydaş Görüşleri

3.1

Startup Mevzuatı ve Startuaplara Özel Statü

Startupların ticarileşme süreçleri ve uyguladıkları iş modelleri çoğu zaman geleneksel işletmelerden farklıdır. Bu durum, günlük hayatta birçok alanda, startupların kendine özgü beklenti ve ihtiyaçlarının oluşmasına neden olmaktadır.

Startup ekosisteminin sağlıklı gelişebilmesi için, startupların kendine özgü esnek ve dinamik yapısına uygun yasal düzenlemelere ihtiyaç vardır. Bürokratik süreçlerin hafifletilmesi, startuaplara özel muafiyet ve esneklikler tanınması ve inovasyona özgü teşvik ve destekler sağlanması bu kapsamda değerlendirilebilir³⁶.

Mevzuatımızda “startup” tanımı yapılmamıştır ve startuaplara özel bir şirket türü ya da statüsü düzenlenmemiştir. Bazı yasal düzenlemelerde “girişim şirketi” ve “teknogirişim” ifadeleri kullanılmaktadır, ancak bu tanımlar arasında bir yeknesaklık yoktur.

Örneğin, TÜBİTAK-Girişim Sermayesi Destekleme Programı Uygulama Esasları'nın 4/1-u Maddesi'nde, girişim şirketi, “ülke ekonomisine katma değer sağlayabilecek nitelikte yenilikçi, ürün, süreç, bilgi ve teknoloji geliştirme ve üretme potansiyeli bulunan Türkiye'de yerleşik KOBİ ölçeğindeki sermaye şirketleri” olarak tanımlanmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yayınlanan Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıklarına İlişkin Esaslar Tebliği'nde girişim şirketi “**Türkiye'de kurulu veya kurulacak olan, gelişme potansiyeli taşıyan ve kaynak ihtiyacı olan şirketler**” olarak tanımlanmaktadır. İlgili Tebliğ'in 21. Maddesi'nde “**Girişim şirketlerinin, sınıai, zirai uygulama ve**

ticari pazar potansiyeli olan araç, gereç, malzeme, hizmet veya yeni ürün, yöntem, sistem ve üretim tekniklerinin meydana getirilmesini veya geliştirilmesini amaçlamaları ya da yönetim, teknik veya sermaye desteği ile bu amaçları gerçekleştirebilecek durumda olmaları gereklidir.” ifadesi yer almaktadır.

Hazine Müsteşarlığı tarafından yayınlanan Bireysel Katılım Sermayesi Hakkında Yönetmelik kapsamında girişim şirketi “BKY'lerin yatırım yapmak amacıyla sermaye koyarak ortak olduğu anonim şirketi” olarak tanımlanmaktadır ve bu şirketlerin azami net satış tutarı, çalışan sayısı gibi bazı şartları karşılaması gerekmektedir.

36. Volkan Dilsiz, 'Türkiye'de Yasal Regülasyonlar Bağlamında Girişimcilik' (İstanbul Marka Bilim Topluluğu, Aralık 2020), <https://www.researchgate.net/publication/350124153_Turkiye'de_Yasal_Regulasyonlar_Baglaminda_Girisimcilik> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

Bununla beraber, ülkemizde girişimciliğin desteklenmesine yönelik bütüncül bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Teşvik ve destekler genellikle birbirinden bağımsız kurumlar tarafından farklı başvuru kriterleri ve yaklaşımlara tabi olarak uygulanmaktadır.

Bu doğrultuda, düzenlenecek bir çerçeve startup mevzuatı ile startaplara özgü ayrı bir statünün oluşturulması, bazı çözüm ve imkanların bütüncül bir sistem içinde sunulması potansiyeli bakımından değerlendirilebilir.

Örneğin, İtalya'da yenilikçi startaplara gelişimini teşvik etmek ve ülkedeki teknolojik ilerlemeyi güçlendirmek amacıyla İtalya Startup Yasası (Italian Startup Act) oluşturulmuştur.

İtalya Ticaret Odası'na dijital ortamda başvuruda bulunan ve kanunda belirlenen startup statüsüne kabul edilen girişimciler, belirli teşviklerden ve kolaylıklardan yararlanabilmektedirler. Bu düzenlemeyle birlikte, startaplara vergi muafiyetleri, bürokratik işlemlerin sadeleştirilmesi, krediye daha kolay erişim ve yatırım çekme gibi konularda avantajlar sağlanmaktadır. Ayrıca, yenilikçi girişimler için kamu fonlarına erişim ve özel yatırımcılarla iş birliği yapma fırsatları da bu yasa çerçevesinde desteklenmektedir.

Raporun hazırlanması sırasında görüşülen ekosistem paydaşları arasında genel kanı, benzer uygulamanın ülkemize de faydalı olacağı yönündedir. Ancak, startup mevzuatının kapsamına kimlerin dahil edileceği, sorumlu düzenleyici kurumun kim olacağı, diğer işletmeler ile startup statüsüne sahip şirketlerin nasıl ayrıştırılacağı ve bu değerlendirme sürecinin nasıl yapılacağı konuları tartışmalıdır.

Bu bağlamda, ilk olarak startup tanımının nasıl yapılacağı son derece önem arz etmektedir. Burada farklı yaklaşımlar benimsenebilir. Çok sınırlayıcı ve detaylı bir tanım startaplara dinamik yapısına uymayabileceği için gerçekten startup olması gereken ancak tanıma uymayan bazı girişimlerin kapsam dışında kalması riski doğmaktadır.

Örneğin, kuruluştan bu yana geçen süreye ilişkin sınırlayıcı bir kriter, oyun sektöründeki bir startup için karşılanabilirken, Ar-Ge süreçlerinin çok uzun sürdüğü sağlık teknoloji startaplara açısından gerçekçi olmayabilir.

Benzer şekilde, ciroya dayalı sınırlama, özellikle erken aşama girişimler için makul olabileceken, ölçeklenme aşamalarındaki startaplara kapsam dışında bırakabilir. Ayrıca, daha önce devlet desteği almış olma şartı, desteklere erişemeyen birçok girişimin bu statüye hak kazanamamasına neden olabilir.

Diğer bir yaklaşım ise, startup tanımının geniş ve basit şekilde yapılması ve yürütülecek sertifikasyon süreci kapsamında her girişimin ayrı değerlendirilmesi olabilir. Ancak, bu süreçlerin arzu edildiğinin aksine uzun süren maliyetli bürokratik süreçlere dönüşmemesi ve startaplara inovasyon süreçlerini yavaşlatmamaları gerekir. Ayrıca bu değerlendirme süreçlerinin adil, objektif ve şeffaf bir şekilde yapılması son derece önemlidir.

Startup tanımının, girişimlerin farklı gelişim aşamalarına göre çeşitlendirilmesi de ayrıca büyük önem taşımaktadır. Fikir aşamasından ölçeklenme aşamasına kadar olan süreçlerde, girişimlerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları

zorluklar farklılık gösterir. Bu nedenle, startup ve scaleup gibi kategorilerle ayrımlar yapılması, girişimcilere yönelik destek ve teşviklerin daha hedefe yönelik olmasını sağlayabilecektir.

İtalya Startup Yasası'nda startup, aşağıdaki kriterleri karşılayan şirket olarak tanımlanmıştır:

- + Şirket yüksek teknolojiye sahip hizmet veya ürün, patent veya Ar-Ge yatırımları aracılığıyla güçlü bir teknolojik ve yenilikçi karaktere sahip olmalıdır.
- + Şirket en fazla 5 yıl önce kurulmuş olmalıdır.
- + Şirketin merkezi İtalya'da kurulu olmalıdır veya başka bir AB ülkesinde kurulu ise İtalya'da bir üretim tesisi veya şubesi olmalıdır.
- + Şirketin yıllık geliri 5 milyon Euro'dan fazla olmamalıdır.
- + Şirket, birleşme, bölünme sonucunda meydana gelmiş olmamalı ve başka bir şirketin iştiraki ya da şubesi olmamalıdır.
- + Şirket kar dağıtımında bulunmamış olmalıdır.

İlaveten, söz konusu düzenleme kapsamında bir startupın yenilikçi sayılması için aşağıdaki üç kriterden birini karşılaması gerekmektedir.

- + Şirket araştırma ve geliştirme faaliyetlerine, maliyetinin veya değerinin en az %15'ini ayırmalıdır.
- + Toplam işgücünün en az üçte biri, İtalyan üniversitelerinde doktora adayı olanlar veya araştırmacılardan oluşmalıdır. Alternatif olarak, ekibin en az üçte ikisi yüksek lisans derecesine sahip olmalıdır.
- + Şirket en az bir patente sahip olmalı veya patent üzerinde lisans hakkı sahibi olmalıdır.

Dünyanın başarılı startup ekosistemlerinden birine sahip Estonya'da³⁷ yürürlükte olan Yabancılar Kanunu'nda (Aliens Act) startup için genel bir tanım yapılarak, **bir şirketin Estonya'da kurulmuş olması, küresel ölçekte hızla büyüyebilecek inovatif bir modele sahip olması ve Estonya ekonomisine katkı sağlama potansiyelini haiz bir şirket olması** yeterli sayılmıştır³⁸.

Estonya'da bu kapsama giren bir girişimin startup vizesi olarak çeşitli muafiyet ve imkanlardan yararlanabilme imkanı bulunmaktadır. Estonya'da ayrıca ölçeklenme aşamasına gelen start-uplar için 'Scale-Up' vize programı da bulunmaktadır³⁹.

37. Nurçin Metingil, 'Global Startup Ecosystem Index 2024: Nordics and Baltics show resilience and potential in rankings', (ArcticStartup, 3 Haziran 2024) <<https://arcticstartup.com/startupblinks-global-startup-ecosystem-index-2024/>> Erişim tarihi 27 Kasım 2024.

38. Estonia Aliens Act [2009] <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2009/en/147181>.

39. Startup Estonia, 'Startup Visa' (Startup Estonia) <<https://startupestonia.ee/start-up-in-estonia/startup-visa/>> Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

Hindistan da, startup sertifikasyonu sistemini uygulamaktadır. Startup India Girişimi'nin web sitesinde yer alan portal üzerinden yapılan başvuru sonucunda Sanayi ve İç Ticaretin Teşviki Departmanı tarafından startup sertifikası alan şirketler, mevzuatın sağladığı birçok konudaki teşvik ve kolaylıklardan otomatik olarak yararlanabilmektedir⁴⁰. Bu programda startup sertifikasyonu için aranan şartlar şu şekildedir:

- + Kuruluştan itibaren en fazla 10 yıl geçmiş olması,
- + Kuruluştan itibaren herhangi bir finansal yılda şirketin cirosunun 1 milyar Hindistan rupisini geçmemiş olması,
- + Şirketin ürünlerin, süreçlerin veya hizmetlerin yenilenmesi, geliştirilmesi veya iyileştirilmesi yönünde çalışıyor olması veya yüksek istihdam veya değer yaratma potansiyeline sahip ölçeklenebilir bir iş modeli olması,
- + Şirketin var olan başka bir şirketin bölünmesi veya birleşmesi suretiyle kurulmuş olmaması.

Yukarıda yer alan açıklamalar ve dünya örnekleri dikkate alındığında **startaplara sağlanacak özel bir statü ile elde edilebilecek faydalar** şu şekilde değerlendirilebilir:

- + Startup statüsünde olan girişimler için, kuruluş, işe başlama ve günlük operasyonlarda karşılaşılan bürokratik işlemler açısından hafifletilmiş süreçler ve muafiyetler sağlanabilir. Bu imkan, diğer mevzuatlarda kapsamlı değişikliklere gerek kalmadan startupların operasyonel yük ve maliyetlerinin azaltılmasına olanak sağlayacaktır.
- + Ortaklık yapısı ve şirket yönetimine yönelik daha esnek düzenlemeler sunulabilir.
- + Muhasebe ve vergi süreçleri basitleştirerek startupların üzerindeki yük hafifletilebilir.
- + İş hukuku, istihdam ve yabancı çalıştırma ile ilgili düzenlemelerde esneklik ve muafiyetler sağlanabilir.
- + Döviz kontrol düzenlemelerinde esneklik ve muafiyetler sağlanabilir.
- + Teşvik, hibe ve desteklerin tek çatı altında daha etkin ve verimli şekilde yönetilmesine, çeşitlendirilmesine ve daha kapsayıcı hale getirilmesine olanak sağlanabilir.

40. Government of India Ministry of Commerce and Industry, 'What is Startup India Initiative?' (Startup India Initiative) <<https://www.startupindia.gov.in/content/sih/en/about-startup-india-initiative.html>> Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

- + Startuplar diğer teşvik ve destek programlarına ve sandbox uygulamalarına daha kolay ve hızlı entegre edilebilir.
- + Startuplar için ayrı bir sicil kayıt sistemi oluşturulabilir ve bu sayede ekosistemin gelişmesine katkıda bulunacak önemli istatistik veriler elde edilebilir⁴¹.
- + Startuplara özel hızlandırılmış ve az maliyetli fikri mülkiyet tescil ve koruma mekanizmaları geliştirilebilir.
- + Startupların karşılaştıkları hukuki sorunlarda ve yatırımcılarla yaşadıkları ihtilaflarda hızlandırılmış uyuşmazlık çözümleri geliştirilebilir, bu yönde ihtisas sahibi mahkeme veya hakem komiteleri oluşturulabilir.
- + Startuplarda yer alacak bağımsız yöneticilerin sorumlulukları kaldırılabilir ya da daraltılabilir.
- + Tasfiye süreçleri basitleştirilip, hızlandırılabilir.

Estonya'da olduğu gibi farklı aşamalardaki startuplar için ayrı tanım yapılması da ayrıca değerlendirilmelidir. Bu aşamalı tanım, erken aşama, büyüme ve ölçeklenme süreçlerindeki startuplara yönelik çeşitli ve özelleştirilmiş teşvik programlarının sunulmasına imkan tanıyacağı gibi, yasal yükümlülüklerin kademeli olarak uygulanmasını sağlayacaktır.

Örneğin, startupların belirli bir büyüklüğe ulaşana kadar vergi açılış, beyanname verme gibi yükümlülüklerden muaf tutulması sağlanabilir. Belirli bir aşamadaki startuplara vergi tatili uygulaması getirilmesi de bu kapsamda değerlendirilebilir.

Startup statüsünde değerlendirilmek için yapılacak başvuruların, tüm startup ekosisteminin bir araya getirildiği online bir platform aracılığıyla yapılması sağlanabilir.

Bu platform sayesinde yatırım, teşvik ve istihdam süreçleri kolaylaştırılabilir, girişimciler hibe ve teşvik programları hakkında düzenli ve kolay şekilde bilgilendirilebilir ve

yapılan proje ve çalışmalardan daha hızlı şekilde haberdar olunabilir. Bu platform aynı zamanda düzenleyici kurumlar ile startuplar arasındaki iletişimin daha etkin şekilde sağlanmasına da yarayacaktır.

Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı tarafından teknoloji girişimciliğinin desteklenmesine yönelik çalışmalar yapılmaktadır. Özellikle, teknoloji ve yenilik tabanlı faaliyet yürüten girişimler için özel olarak, kuruluş ve tasfiye prosedürleri hafifletilen, vergi uygulamalarında özel istisnalar sağlanan, bu sayede daha fazla Türk girişiminin kurulmasını teşvik eden "Dijital Şirket" uygulamasının hayata geçirilmesi hedeflenmektedir⁴².

Ayrıca, teknoloji tabanlı faaliyetler ile yüksek katma değer üreten girişimlerin tespit edilmesi amacıyla uygulanması hedeflenen Teknogirişim Rozeti uygulaması ile bu rozete sahip olan şirketlere, devlet destek ve teşviklerinden yararlanma noktasında çeşitli kolaylıklar ve ayrıcalıklar sunulacaktır⁴³.

41. Milano Sicili'nde startuplar için yer alan özel bölüme ilişkin detaylı bilgi için bkz. <<https://www.milomb.camcom.it/english>>, Erişim tarihi 27 Kasım 2024.

42. T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 'Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi Eylem Planı (2022-2025)' (T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı) <<https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/strateji-belgeler/mu1011011619>> Erişim tarihi 30 Kasım 2024.

43. Ibid

3.2

E-Residency (Elektronik Oturma İzni) ve Startup Vizesi

Estonya'da E-Residency Programı, ülkeye gelmeden dijital ortamda şirket kurma, vergi, banka ve devlet hizmetlerine çevrimiçi olarak erişebilme ve şirket faaliyetlerini tek kanal üzerinden dijital olarak yürütebilme imkanı tanınmaktadır.

Estonya E-Residency programının internet sitesinde açıklanan verilere göre, E-Residency programıyla kurulmuş olan aktif olarak 33.000'den fazla şirket bulunmaktadır. E-Residency programı ülkemizde de oldukça rağbet görmekte olup, Kasım 2024 itibarıyla programdan yararlanan 4.888 E-Residency sahibi Türk vatandaşı ve 1.945 adet Türk menşeli şirket bulunmaktadır⁴⁴.

Estonya Startup Vize programı, startaplara yurtdışındaki yeteneklerin istihdam edilmesi konusunda esneklikler sağlamaktadır. Startup vizesi alan startaplar göçmen kotası, işsizlik fonu, asgari maaş gibi bazı şartlardan muaftır. Ayrıca, bu şirketler için işe alım süreçleri hızlandırılmıştır. Çalışanlar, aynı zamanda yakın aile üyeleriyle birlikte Estonya'ya taşınabilmektedir.

Estonya'da bir girişimin startup vizesi alabilmesi için, startup ekosistemindeki çeşitli temsilcilerden oluşan Startup Komitesi tarafından değerlendirilmeye tabi tutulmaktadır. Bu başvurular internet üzerinden yapılmaktadır ve 10 gün içerisinde sonuçlandırılmaktadır.

Bir tür girişimcilik vizesi olan startup vize uygulamasının en önemli ayırt edici özelliği geleneksel girişimcilere değil, büyüme potansiyeli olan ve genellikle teknoloji alanında girişim kuracak girişimcilere sunulmasıdır⁴⁵. Benzer programların ülkemizde hayata geçirilmesi hem yerel ekosistemin gelişmesine hem de Türkiye'nin bölgesel bir inovasyon merkezi olmasına katkıda bulunacaktır.

2024 Eylül ayında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Türkiye TechVisa Projesi'ni hayata geçirerek yabancı ülke vatandaşı teknoloji uzmanları ile yenilikçi iş modeline sahip teknogirişimler için bir vize programı başlatmıştır.

Türkiye TechVisa Projesi'nin Türkiye'de startup ekosisteminin gelişimi açısından önemli bir adım olduğu söylenebilir. Proje kapsamında incelenen ülke deneyimlerine göre bu programlar; büyüme potansiyeli yüksek ve teknoloji odaklı girişimlerin kurucularına yönelik vize kolaylaştırması ile birlikte bir takım destek unsurları da (finansal destek ya da inkübatörlere erişim gibi) içermektedir⁴⁶.

44. Republic of Estonia, 'Why E-Residency' (Republic of Estonia) <<https://www.e-resident.gov.ee/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2024.

45. Tuğba Deniz, 'Yeni Nesil Girişimcilik' (2023) 35(411) Anahtar Dergisi <https://edergi.sanayi.gov.tr/File/Journal/2023/3/3_2023.pdf> Erişim tarihi: 24 Kasım 2024.

46. ibid 19-21.

3.3

Regülatif Sandbox Uygulamaları (Deneme Alanları)

Regülatif Sandbox kavramı ilk olarak Birleşik Krallık Finansal Davranış Otoritesi (FCA) tarafından 2015 yılında, finansal düzenlemelerin, inovasyonun hızına uyum sağlayabilecek şekilde modernize edilmesinde kullanılacak bir uygulama olarak ortaya çıkmıştır. Bu uygulamalar ile girişimcilere, yeni ürünleri, teknolojileri ve iş modellerini kontrollü bir ortamda test etme olanağı sunulmuştur. Test-et-öğren gibi düzenleyici araçların evriminde bir dönüm noktası olan sandboxlar, ilerici finansal düzenleyiciler için hızla bir simge program haline gelmiştir⁴⁷.

Çoğu zaman daha önce yasal düzenleme alanı bulmamış olan yenilikçi çözümlere odaklanan start-uplar, inovasyon süreçlerinde çeşitli belirsizlik ve yasal risklerle karşı karşıya kalmaktadır. Sandbox uygulamaları, girişimcilerin yeni ürün ve hizmetlerini, regülasyonlardan etkilenmeden ve yasal risklere maruz kalmadan, belirli bir süreyle ve sınırlı kullanıcı kitlesine sunabileceği bir deneme alanı sunmaktadır.

Örneğin, bir ödeme sistemini test eden bir start-up, FCA'dan geçici bir lisans alarak düzenlemelere takılmadan küçük ölçekli kullanıcı gruplarına hizmet sunabilmektedir. Ayrıca, sandboxlara dahil edilen start-uplar tam lisanslama süreçlerine başlamadan önce ürünlerini test ederek gereksiz maliyetlerden kaçınabilmekte ve uyum masraflarını ileriki aşamalara erteleyebilmektedirler.

Ayrıca, sandboxa kabul edilen şirketler, doğrudan düzenleyici kurumlarla birlikte çalışarak ürünlerinin regülasyonlarla uyum süreçlerini hızlandırmaktadır. Bu

süreçte düzenleyici kurumlarca start-uplara geri bildirim verilerek olası hukuki ve operasyonel riskler konusunda rehberlik edilmektedir.

Bu uygulamalar aynı zamanda düzenleyici kurumlara, yenilikçi ürünlerin pazara ulaşırken doğurabileceği riskleri ve faydaları değerlendirerek doğru, etkin ve proaktif yasal düzenlemeler yapabilme imkanı sağlamaktadır.

Sandboxlar, düzenlemeleri gevşetmek veya güvenlik standartlarını azaltmak amacı taşımamaktadır; aksine, hukuki belirsizliklerin bulunduğu alanları ele alarak anlamlı yasal düzenlemeler geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu yapılar, dijital dönüşüm çağında eskiyen düzenlemelerin yeniden değerlendirilmesine olanak tanımaktadır. Sandboxlar, kanıta dayalı regülatif yaklaşımlarla yeniliği teşvik ederken gerekli koruma standartlarını korumayı amaçlamaktadır⁴⁸.

Sandboxlar, doğru bir şekilde kullanılırsa, tüketicilere ve ekonomiye birçok fayda sağlayabilir. FCA tarafından kurulan sandbox buna iyi bir örnek teşkil edebilir. Geleneksel düzenleyici çerçevelerin yıkıcı teknolojilerin gelişimini engelleyebileceğini kabul eden FCA, tüketicinin korunmasından ödün vermeden yeniliği teşvik edebilecek bir ortam yaratmaya çalışmıştır. Daha sonrasında bu fikir dünyanın dört bir yanındaki çeşitli bölgelere yayılmış ve her biri Regülatif Sandbox kavramını kendi düzenleyici bağlamına ve pazar ihtiyaçlarına uyacak şekilde uyarlamıştır⁴⁹.

47. Ivo Jenik and Schan Duff, "How to Build a Regulatory Sandbox", (CGAP, Eylül 2020) <<https://documents1.worldbank.org/curated/en/126281625136122935/pdf/How-to-Build-a-Regulatory-Sandbox-A-Practical-Guide-for-Policy-Makers.pdf>> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

48. Ibid.

49. Joseph Ibitola, 'Demystifying Financial Regulatory Sandboxes' (Flagright, 15 August 2023) <<https://www.flagright.com/post/demystifying-financial-regulatory-sandboxes>> Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

Sandbox uygulamaları farklı sektörlerde yapılabilmektedir. En yaygın uygulama ise fintek alanındadır. **Dünyadaki başarılı sandbox uygulamalarından bazıları şu şekildedir:**

+ Birleşik Krallık - FCA Regulatory Sandbox:

Birleşik Krallık Finansal Davranış Otoritesi (FCA) tarafından uygulanan bu sandbox, fintek firmalarının inovasyonlarını gerçek müşterilerle sınırlı bir ortamda test etmelerine olanak tanımaktadır. Şirketler, bu süreçte tam düzenlemelere tabi olmadan, düzenleyici kurum desteğiyle ürün ve hizmetlerini geliştirmektedir. Açık Bankacılık ve Uygulama Programlama Arayüzleri (API), Dijital Kimlik, Veri Analitiği, Kripto ve Merkeziyetsiz Finans (DeFi), RegTech gibi alanlarda bazı teknolojiler geliştirilmiştir.

+ Singapur - MAS Fintek Regulatory Sandbox:

Singapur Para Otoritesi (MAS) tarafından başlatılan bu sandbox, fintek firmalarının inovasyonlarını denemeleri için güvenli bir ortam sağlamaktadır. MAS, firmalara rehberlik ederek regülasyonlara uyum sağlamalarına yardımcı olmaktadır. Singapur, bu programla bölgedeki fintek girişimlerini teşvik eden önemli bir merkez haline gelmektedir. Blockchain, Yapay Zekâ, Büyük Veri Analitiği, Dijital Ödemeler, RegTech gibi alanlarda bazı teknolojiler geliştirilmiştir.

+ Avustralya - ASIC Innovation Hub and Sandbox:

Avustralya Menkul Kıymetler ve Yatırımlar Komisyonu (ASIC), fintek inovasyonunu teşvik etmek için bir sandbox ve inovasyon merkezi kurmuştur. Katılım sağlayan şirketler, belirli finansal ürünleri ve hizmetleri, sınırlı regülasyon altında test etme fırsatına sahip olmaktadır.

+ Kanada - CSA Financial Innovation Hub:

Kanada Menkul Kıymetler İdaresi (CSA) tarafından yönetilen bu sandbox, fintek ve blockchain şirketlerinin yeni ürün ve hizmetlerini daha esnek düzenlemelerle test etmelerine olanak tanımaktadır.

+ Birleşik Arap Emirlikleri - Abu Dhabi Global Market (ADGM) RegLab:

ADGM, fintek inovasyonlarını test etmek amacıyla bir regülatif laboratuvar (RegLab) kurmuştur. Bu sandbox, finansal hizmetlerin gelişimini hızlandırmayı ve firmaların regülatif risklerini yönetmelerine yardımcı olmayı amaçlamaktadır.

+ Hong Kong - Fintek Supervisory Sandbox (FSS):

Hong Kong Para Otoritesi (HKMA) tarafından kurulan bu sandbox, fintek firmalarının bankacılık sektöründe yeni ürün ve hizmetleri test etmelerine olanak tanımaktadır. Bu ortam, bankaların ve fintek şirketlerinin yenilikçi çözümler geliştirmelerine destek vermektedir.

+ İrlanda - Sağlık İnovasyon Merkezi (Health Innovation Hub Ireland):

İrlanda tarafından sağlık sektörüne ilişkin bir sandbox oluşturulmuştur⁵⁰. Bu sandbox, sağlık hizmetleri ve işletmeler arasında iş birliğini teşvik etmek amacıyla İrlanda Girişim (Enterprise Ireland) ve Sağlık Hizmetleri İdaresi (Health Service Executive) tarafından desteklenen İş Girişim, İnovasyon Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı tarafından kurulmuştur.

Şirketlere pilot ve klinik doğrulama çalışmaları ile sağlık alanında ulaşmakta zorluk çekecekleri yenilikçi ürün, hizmet ve cihazlara erişim fırsatını önceliklendirme, fikir oluşturma, doğrulama, onaylama, pilot uygulama ve benimseme şekilleri ile sağlamaktadır. Ayrıca prototip oluşturma, geliştirme ve sertifikalandırma gibi girişimlere tavsiye ve rehberlik vermektedir⁵¹.

+ İspanya - A.I Regulatory Sandbox:

İspanya'da 2022 yılında yapay zekaya ilişkin ilk sandbox oluşturulmuştur⁵². İspanya yapay zeka sandboxı ile yetkili makamları, yapay zeka geliştiren şirketlerle bir araya getirmek ve birlikte yapay zeka yönetmeliğinin gelecekteki yükümlülüklerini takibi kolay ve geleceğe dönük uygulama ile kılavuzları ve diğer destekleyici materyallerde operasyonel hale getirmenin en iyi yolunu bulmayı amaçlamaktadır. Bu sandbox ile diğer AB üyelerinin katılımını sağlayarak potansiyel bir AB Sandbox'ı oluşturması planlanmaktadır⁵³.

+ Birleşik Krallık - Düzenleyici İnovasyon Ofisi (RIO):

Birleşik Krallık'ta, sağlık, ulaşım ve havacılık sektörlerinde çalışmalar yürütmek üzere yapay zeka gibi yenilikçi teknolojilerin kullanımını artırmak için 2024 yılında Düzenleyici İnovasyon Ofisi (RIO) kurulmuştur⁵⁴. RIO, bu sektörlerde yapay zeka gibi yeni teknolojilerin onay süreçlerini hızlandırmayı ve bu alanlarda kalkınmayı desteklemeyi amaçlamaktadır⁵⁵. RIO, aynı zamanda düzenleyici kurum ve girişimcileri bir araya getirerek işletmelerin ve kamunun işleyişindeki engelleri ve modası geçmiş düzenlemeleri kaldırmak için çalışmalar yürütmektedir.

50. Mohamed Kamal Zaraba, 'Regulatory Sandboxes: Fostering Innovation' (infomineo, 26 Ekim 2023), <<https://infomineo.com/technology-telecommunication/regulatory-sandboxes-fostering-innovation/>> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

51. Health Innovation Hub Ireland'a ilişkin detaylı bilgi için bkz. <<https://hih.ie/about/about-hihi/>> Erişim tarihi 26 Kasım 2024.

52. European Commission, 'First regulatory sandbox on Artificial Intelligence presented', (European Commission, 27 June 2022), <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/first-regulatory-sandbox-artificial-intelligence-presented>> Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

53. European Commission, 'Launch event for the Spanish Regulatory Sandbox on Artificial Intelligence', (European Commission, 27 June 2022), <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/events/launch-event-spanish-regulatory-sandbox-artificial-intelligence>>, Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

54. T.C. Ticaret Bakanlığı, Ticaret Araştırmaları ve Risk Değerlendirme Genel Müdürlüğü, 'İngiltere Ekonomik Büyümeyi Artırmak için Düzenleyici İnovasyon Ofisi Kuruyor' (T.C. Ticaret Bakanlığı, 9 Ekim 2024) <<https://ticaret.gov.tr/blog/sector-haberleri/ingiltere-ekonomik-buyumeyi-artirmak-icin-duzenleyici-inovasyon-ofisi-kuruyor>>, Erişim tarihi 23 Kasım 2024.

55. Sarah, Young, 'Britain sets up Regulatory Innovation Office to boost growth', (Reuters, 8 Ekim 2024), <<https://www.reuters.com/world/uk/britain-sets-up-regulatory-innovation-office-boost-growth-2024-10-07/>> Erişim Tarihi 24 Kasım 2024.

3.4

Düzenleyici Teknoloji (RegTech) ve Denetim Teknolojileri (SupTech) Uygulamaları

RegTech (Regulatory Technology) kavramı şirketlerin, regülasyonlara uyum süreçlerini daha etkin ve verimli hale getirmek için yapay zeka ve veri analitiği gibi teknolojilerden faydalanmalarını ifade etmektedir. Bu kavram ilk olarak daha çok bankacılık ve fintek sektöründe görülmeye başlanmıştır.

Mevzuata uyum süreçleri, zaman, kaynak ve ciddi oranda iş gücü gerektirmektedir ve bu sebeple de maliyetli olabilmektedir. Finansal kurumlar yeni ürün ve hizmetler geliştirdikçe, bunlar genellikle yeni düzenlemeler ve artan uyum maliyetlerini beraberinde getirmektedir. Daha fazla düzenlemeye tabi olan bir sektörde bu maliyetleri azaltma çabaları, kurumları düzenleyici gerekliliklerini karşılamak için mevcut teknolojik çözümlere alternatif olabilecek yeni ve yenilikçi yöntemler aramaya yöneltmiştir⁵⁶.

RegTech çözümleri, finansal kuruluşlara, otomasyon araçları, görsel analizler, robotik süreç otomasyonu (RPA), yeni nesil veri mimarisi ve iş süreçleri yönetimi (BPM) dahil olmak üzere yenilikçi teknolojilerin uygulanması yoluyla yasal düzenlemelere uyum süreçlerini geliştirme imkanı sağlamaktadır⁵⁷.

Günümüzde, sürekli gelişen teknolojilere ilişkin yeni düzenleme çıkarma ihtiyacının karşılanabilmesi ve aynı zamanda regülasyon ve inovasyon arasındaki dengenin inovasyonu engellemeyecek şekilde doğru kurulabilmesi

adına, bu tarz teknolojiler düzenleyici kurumlar bakımından da önemli hale gelmiştir.

Düzenleyici kurumlar, RegTech çözümlerinin sunduğu imkanlar konusunda giderek daha fazla bilgi sahibi olmaktadır. Verilere gerçek zamanlı olarak erişim sağlama ve kuruluşların sürdürülebilirliğini izleme olanağı, RegTech uygulamalarını düzenleyici kurumlar açısından gelecekte cazip bir seçenek haline getirebilir⁵⁸.

RegTech uygulamaları, uyum verilerini ve düzenleyici belgeleri merkezi bir platformda toplayarak düzenlemelerin tutarlı bir şekilde uygulanmasını sağlamaktadır. Bürokrasiyi otomatikleştirerek karar alma süreçlerini hızlandırmakta ve uyumsuzluk riskini azaltmaktadır. Şeffaflık ve hesap verebilirlik sunan bu araçlar, düzenleyici süreçlerin izlenebilirliğini artırmakta ve çeşitli paydaşlar arasında iş birliğini kolaylaştırmaktadır. Ayrıca, rutin uyum görevlerini otomatikleştirerek kamu kurumlarının kaynaklarını optimize etmesine olanak tanımaktadır⁵⁹.

Diğer bir yandan, son zamanlarda gündemde olan SupTech (Supervisory Tech) kavramı ise, daha etkili, esnek ve değişikliklere hızlı tepki veren bir denetim sistemi oluşturmak amacıyla, düzenleyici kurumların yenilikçi ve verimli denetim çözümleri sunan teknolojileri kullanmasıdır⁶⁰.

56. Ernst&Young, 'Regulatory technology (RegTech)', (E&Y 2019), <https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_us/topics/financial-services/ey-regulatory-technology-regtech.pdf> Erişim Tarihi 24 Kasım 2024.

57. Ibid.

58. Ibid.

59. Beinformed, 'RegTech for the Public Sector: Enforcing Compliance Effectively', (Be informed, 21 Ekim 2024), <<https://www.beinformed.com/regtech-for-the-public-sector-enforcing-compliance-effectively>> Erişim Tarihi 24 Kasım 2024.

60. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), 'Supervisory Technology Strategy' (EIOPA, 2020) <https://www.eiopa.europa.eu/document/download/479f4a5d-1f86-43c0-83f3-a08453d7198b_en?filename=Supervisory%20technology%20strategy%20February%202020&prefLang=lv#:~:text=For%20EIOPA%2it%20is%20a,while%20taking%20advantage%20of%20new> Erişim Tarihi 24 Aralık 2024.

3.5

Dijital Dönüşüm

Son yıllarda ülkemizde regülasyon, uyum ve bürokratik süreçlerin dijitalleşmesinde bazı önemli adımlar atılmıştır. E-devlet, MERSİS, e-tebligat, e-fatura, Elektronik Tebligat Sistemi, UYAP ve Kayıtlı Posta Sistemi gibi uygulamalar dijital dönüşüm sürecinde önemli faydalar sağlamıştır.

Ayrıca, 10 Temmuz 2018 tarihli ve 30474 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi kapsamında T.C. Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi kurulmuştur. Dijital Dönüşüm Ofisi'nin yürüttüğü projeler arasında, daha önce bahsedilen Türkiye TechnoHub ve Dijital İnovasyon İşbirliği Platformu gibi uygulamalar yer almaktadır.

Ancak, ülkemiz dijitalleşme konusunda dünyadaki bazı başarılı örneklere nazaran gelişime açıktır. Ülkemizde dijital imza kullanımının sınırlı olması, fiziki başvuru zorunlulukları ve noter işlemlerinin dijital olarak gerçekleştirilememesi startuplar için gereksiz idari yük ve maliyet yaratmaktadır. Neredeyse tamamen dijitalleşen günümüz dünyasında, startup ekosisteminin teşvik edici hale getirilmesi için bu tür geleneksel bürokratik engellerin minimize edilmesi önemlidir.

Dijitalleşme yönünde atılabilecek bazı adımlar şunlardır:

- + DocuSign ve AdobeSign gibi dijital imza uygulamaları hukuken geçerli kılınabilir ve yasa gereği e-imza ile yapılabilecek işlemlerin dijital imzalar ile de yapılmasının önü açılabilir.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Yatırım Ofisi tarafından yayınlanan Türkiye Uluslararası Doğrudan Yatırım Stratejisi (2024-2028) kapsamında uzaktan imza hizmetine yasal altyapı teşkil etmek üzere Elektronik İmza Kanunu ve ilgili diğer mevzuata dönük çalışmalar ile uzaktan imza hizmetinin kamu kurumlarında ve özel sektörde kullanımının yaygınlaştırılması için farkındalık çalışmalarının yapılacağı belirtilmiştir.
- + Elektronik Genel Kurul ve diğer şirket içi karar alma süreçleri kolaylaştırılabilir ve dijital imzalar ile pratik şekilde yerine getirilebilir.
- + Vekaletname düzenleme gibi noter hizmetleri internet üzerinden yapılabilir.
- + Muhasebesel ve vergisel işlemler tamamen dijital ortamda tek bir uygulama üzerinden gerçekleştirilebilir.
- + Startupların regülasyonlar hakkında düzenleyici kurumlara geri bildirim verebileceği dijital kanallar oluşturulabilir.
- + Elektronik imza ve doğrulama mekanizmaları veya blockchain gibi teknolojiler üzerinden geliştirilecek elektronik senet uygulaması sayesinde, şirketlerin düzenlediği senetler kolayca kaydedilebilir ve izlenebilir. Bu sayede startuplara yatırım yapacak yatırımcılar bakımından bu konudaki riskler minimize edilebilir.

3.6 Regülasyonların Oluşturulmasında Benimsenebilecek İlkeler

Startuplar için regülasyonların uygulanmasında istikrar ve öngörülebilirliği artırmak ve yerel ve uluslararası yatırımcılar için güvenli bir hukuki ortam yaratmak adına bazı regülatif ilkeler benimsenebilir:

- + Yasal düzenlemelerin sade bir dille ve kolay anlaşılır şekilde kaleme alınması startuplar bakımından uyum risklerini minimize edecektir.
- + Hızla değişen teknoloji ve iş modelleri regülasyonların sürekli güncel kalmasını gerektirdiğinden, yasal düzenlemelerin periyodik olarak gözden geçirilmesi faydalı olacaktır.
- + İkincil düzenlemelerin hazırlanmasında hızlı davranılması, mevzuattan kaynaklanan belirsizliklerin giderilmesi açısından önemlidir.
- + Yasal düzenlemelerin öngörülebilir ve istikrarlı olması ve geçmişe dönük uygulanmaması, güvenilir bir girişim ve yatırım ortamı kurulabilmesi açısından son derece kritiktir.
- + Startup ekosisteminde kullanılan yatırım ve hissedarlık sözleşmelerinin standardize edilmesi ve bunların sürekli güncellenerek ekosistemin kullanımına hazır edilmesi önemlidir. Bu sayede, hukuki belirsizlikler azaltılabilir ve yatırım süreçleri teşvik edilebilir. Sözleşme standardizasyonu aynı zamanda belirli bir sektörde ortak uygulamaların ve endüstri standartlarının oluşmasına katkıda bulunarak iş yapma süreçlerini de daha öngörülebilir hale getirecektir.

Ekosistemin standart sözleşmelere aşına olması, olası ihtilaf durumlarında paydaşların yasal haklarının ne olacağı konusunda bilinçlenmesine olanak sağlarken, aynı zamanda ihtilafların daha kolay ve hızlı şekilde çözülmesine imkan verecektir. TÜBİTAK tarafından yayınlanan standart yatırım ve pay sahiplikleri sözleşmeleri bu kapsamda başarılı örneklerdir.

- + Regülasyonların hazırlanması süreçlerinde startupların ve startup ekosistem paydaşlarının görüş ve geri bildirimlerinin alınması, uygulamadaki sorunların tespit edilmesi ve ekosistemin ihtiyaçlarına doğru şekilde cevap verilmesini sağlayacaktır.

- + Startuplar çoğu zaman yasal düzenlemelerdeki belirsiz ve karmaşık konular hakkında ilgili düzenleyici kurumlardan zamanında veya detaylı bilgi temin edememektedirler. Bu da gerekli yasal adımların zamanında atılmamasına neden olmaktadır. Ayrıca, bu sorun yasal düzenlemelere uyum süreçlerinde hatalar yapılmasına ve gecikmeler yaşanmasına neden olmaktadır. Çoğu zaman avukat ve mali müşavirlerin dahi bazı karmaşık düzenlemeler hakkında net bir sonuca ulaşamadıkları görülmektedir.

Startupların yasal düzenlemeler ile ilgili sorularını doğrudan ilgili düzenleyici kurumlara iletebileceği ve hızlı yanıt alabileceği, bu kapsamda düzenli açık ve şeffaf bir iletişim imkanı sağlayan özel irtibat noktalarının kurulması son derece önem arz etmektedir.

- + Girişimciler, akademisyenler ve düzenleyici kurumlar arasında düzenli ve etkili işbirliği platformları kurulabilir ve yasal düzenlemeler ile ilgili eğitim ve bilgilendirme programları arttırılabilir.
- + Alternatif Finansman Düzenlemeleri: Özkaynak ve teminat gösterebilecek varlıkların yetersizliği nedeniyle çoğu zaman geleneksel finansman kaynaklarına ulaşamayan startuplar açısından alternatif finansman uygulamalarının kullanılabilmesi çok önemlidir.

Teşvik ve Hibe Desteklerinin Doğru ve Etkin Şekilde Uygulanması: Startuplar için hayati önem arz eden teşvik ve hibe desteklerinin doğru ve etkin kullanılabilmesi için bazı temel yaklaşımların benimsenmesi önemlidir:

- 1 Kapsayıcı ve erişilebilir olma
- 2 Çeşitlilik
- 3 Sektöre özel farklı destekler
- 4 Bürokratik engellerin ve maliyetlerin azaltılması
- 5 Başvuru ve kabul süreçlerinin kolaylaştırılması
- 6 Ödemelerde düzensizlik yaşanmaması
- 7 Farklı kurumlar arasında koordinasyonun sağlanması
- 8 Dijitalleşme ve tüm süreçleri tek elden kontrol edebilme imkanı
- 9 Destekler hakkında doğru ve hızlı bilgi edinilebilmesi için ilgili kurumlar ile etkin iletişim kanallarının oluşturulması
- 10 Denetim ve şeffaflık
- 11 Danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması

Sonuç ve Değerlendirme

Bu çalışmada, Türkiye'deki startup ekosisteminin gelişimini desteklemek amacıyla, mevcut regülasyonların startuplar üzerindeki etkileri kapsamlı bir şekilde incelenmiştir. Çalışmanın temel bulguları, vergi mevzuatı, yatırım ve finansman, lisans ve uyum, bürokratik süreçler, iş hukuku ve istihdam ile fikri mülkiyet alanlarında yoğunlaşmaktadır.

Günümüzde her alanda hızla yeni teknolojiler geliştirilmektedir. Bu teknolojiler ekonomik ve sosyal yapıları köklü şekilde değiştirdiği gibi, bu teknolojilerin hızına yetişemeyen ve bu teknolojilerin yarattığı hukuki düzenleme ihtiyacına cevap veremeyen geleneksel regülasyonların ve regülatif yaklaşımların gözden geçirilmesi, hatta revize edilmesi gerekmektedir. Saha araştırmaları, ekosistem paydaşları ile yapılan görüşmeler ve literatür taraması yoluyla elde edilen bulgular, regülasyonların startupların her aşamasında, kuruluşundan ölçeklenmesine kadar, önemli bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Bu etki, olumlu olabileceği gibi, özellikle karmaşık, belirsiz ve geleneksel düzenlemeler nedeniyle olumsuz ve engelleyici olabilmektedir.

Dünyada birçok ülke girişimcilik ve inovasyon kültürünün gelişmesi için önemli adımlar atmaktadır. Ülkemizde de startup ekosisteminin küresel rekabet gücünün artırılması ve uluslararası girişimciler ile yatırımcılar için cazip hale getirilmesi amacıyla, startupların dinamik yapılarına ve çalışma modellerine uygun regülatif yaklaşımların benimsenmesi büyük önem taşımaktadır.

Raporda, ülkemizdeki startupların regülasyonlar nedeniyle karşılaştığı güncel sorunların tespit edilmesi ve girişimcilik ekosisteminin geliştirilmesi adına uygulanabilecek bazı regülatif yaklaşımlar incelenmiştir. Bununla birlikte, özellikle uygulanabilecek çözüm önerileri bakımından, kesin ve nihai sonuçlara varmaktan ziyade, ileride yapılacak kapsamlı çalışmalara ön hazırlık ve ilham kaynağı olmak hedeflenmiştir. Bu bağlamda, startup mevzuatı ve startuplara özel statü sağlanması, regülatif sandbox (deneme alanları) uygulamaları, elektronik oturma izni, startup vizesi, düzenleyici teknolojiler (RegTech), denetim teknolojileri (SupTech) ve dijital dönüşüm uygulamaları ile sağlık ve fintek başta olmak üzere sektörler bazında detaylı analizler ve derinlemesine incelenmeler yapılması ülkemiz startup ekosisteminin geliştirilmesi adına büyük önem taşıyacaktır.

Öte yandan, yatırım fonlarına yönelik farklı ülkelerde VC'lerin tabi olduğu mevzuatın araştırılması ve uluslararası standartlar ve uygulamalar incelenerek küresel tecrübeler ışığında Türkiye'deki girişim sermayesi yatırım fonu mekanizmasını geliştirici önerilerde bulunulması değerlendirilebilir. Ayrıca, start-up'ların, yenilikçi fikirleri ve teknolojileriyle kamu hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik daha etkin ve verimli çözümler sunabilmesine ilişkin, mevcut mevzuat, uygulamada karşılaşılan sorunlar ve start-up'ların kamu ihalelerine katılımındaki engeller ve bunlara yönelik çözüm önerilerini içeren detaylı bir araştırma yapılması, startup dostu kamu satın alım politikalarına yönelik faydalı bir çalışma olacaktır.

Regülasyonların etkinliği yalnızca yasal düzenlemelerin kalitesiyle sınırlı değildir. Bu düzenlemeleri uygulayan kurumların ve kişilerin tutumu, yorumları ve uygulama biçimleri de startup ekosistemi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Şeffaf, öngörülebilir, hızlı ve çözüm odaklı bir uygulama anlayışı, regülasyonların olumlu etkilerini

maksimize ederken, bürokratik engeller ve yavaş süreçler ise olumsuz etkilerini derinleştirebilir. Bu nedenle, regülasyonları uygulayan yetkililerin startup ekosisteminin dinamiklerine ve ihtiyaçlarına duyarlı olması ve ilgili kamu kurumlarında bu yönde bir kurum kültürü oluşturulması kritik öneme sahiptir. Risk almayı teşvik eden, başarısızlığı bir öğrenme fırsatı olarak gören ve yenilikçiliği ödüllendiren iş yapış kültürü, startupların büyümesi ve başarılı olması için elverişli bir ortam hazırlayacaktır. Bu kültürün oluşması için, kamu politikalarını ve regülasyonları uygulayan kişi ve kurumların aktif rol alması gerekmektedir.

Sonuç olarak, Türkiye'nin startup ekosisteminin potansiyelini tam olarak gerçekleştirebilmesi için, regülasyonların startupların ihtiyaçlarına uygun olarak yeniden tasarlanması ve dinamik bir yaklaşımla sürekli olarak güncellenmesi gerekmektedir. Bu çalışma, bu yönde atılacak adımlara katkı sağlamayı ve politika yapıcılara, girişimcilere ve ekosistem paydaşlarına faydalı bir rehber olmayı hedeflemektedir.

Kaynakça

Adeola Olusola Ajayi-Nifise, Sunday Tubokirifuruar Tula, Onyeka Franca Asuzu, Noluthando Zamanjomane Mhlongo, Funmilola Olatundun Olatoye and Chidera Victoria Ibeh, 'The Role of Government Policy in Fostering Entrepreneurship: A USA and Africa Review', (*International Journal of Management & Entrepreneurship Research*, 13 February 2024) <<https://doi.org/10.51594/ijmer.v6i2.775>>

Akdağ, C., Girişim Şirketi (Start-up) (Onikilevha 2023).

Be Informed 'RegTech for the Public Sector: Enforcing Compliance Effectively' (*Be Informed*, 21 Ekim 2024) <<https://www.beinformed.com/regtech-for-the-public-sector-enforcing-compliance-effectively/>>

Betsy Vereckey, 'Does regulation hurt innovation? A study says yes' (*MIT Management Sloan School*, 7 June 2023) <<https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/does-regulation-hurt-innovation-study-says-yes>> Erişim Tarihi 28 Ekim 2024.

CB INSIGHT, 'The Top 12 Reasons Startups Fail, 2021', (*CB Insight*, 3 August 2021) <<https://www.cbinsights.com/research/report/startup-failure-reasons-top/>>, Erişim Tarihi 28 Ekim 2024.

Daily Sabah, 'Turkey's fastest unicorn Dream Games' valuation hits \$2.75B' (*Daily Sabah*, 18 January 2022) <<https://www.dailysabah.com/business/tech/turkeys-fastest-unicorn-dream-games-valuation-hits-275b>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Dunja Buchhaupt and Markus Weidner, 'Microfinance And Start-Ups In The EU', (*Deutsches Mikrofinanz Institut 2017*) <https://www.europeanmicrofinance.org/sites/default/files/document/file/Microfinance%20and%20Start-ups%20in%20Europe_Germany.pdf> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

Ernst&Young, 'Regulatory technology (RegTech)', (*E&Y 2019*), <https://assets.ey.com/content/dam/ey-sites/ey-com/en_us/topics/financial-services/ey-regulatory-technology-regtech.pdf> Erişim Tarihi 24 Kasım 2024.

Estonia Aliens Act (2009) <https://www.refworld.org/legal/legislation/natlegbod/2009/en/147181>.

European Commission, 'Launch event for the Spanish Regulatory Sandbox on Artificial Intelligence', (*European Commission*, 27 June 2022), <<https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/events/launch-event-spanish-regulatory-sandbox-artificial-intelligence>>, Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA), 'Supervisory Technology Strategy' (*EIOPA*, 2020) <https://www.eiopa.europa.eu/document/download/479f4a5d-1f86-43c0-83f3-a08453d7198b_en?filename=Supervisory%20technology%20strategy%20February%202020&prefLang=lv#:~:text=For%20EIOPA%20it%20is%20a,while%20taking%20advantage%20of%20new> Erişim Tarihi 24 Aralık 2024.

European Union Commission, 'Commission Staff Working Document, Report on the Protection and Enforcement of Intellectual Property Rights in Third Countries' (*European Commission*, 17 May 2023) <<https://circabc.europa.eu/rest/download/7099aee0-c68f-42c5-ae30-5350a879a30e>> Erişim Tarihi 01 Aralık 2024.

FasterCapital, 'The Impact of the Regulatory Environment on Startup Investments' (*FasterCapital*, 28 June 2024) <https://fastercapital.com/content/The-Impact-of-the-Regulatory-Environment-on-Startup-Investments.html?utm_source=chatgpt.com#Understanding-the-Regulatory-Framework> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Gordon Phillips; Alexei Zhdanov, 'Venture Capital Investments, Mergers and Competition Laws around the World, The Review of Corporate Finance Studies' (*Tuck School of Business, 11 Kasım 2019*) <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3072665> Erişim Tarihi 01 Aralık 2024.

Ivo Jenik and Schan Duff, "How to Build a Regulatory Sandbox", (*CGAP, Eylül 2020*) <<https://documents1.worldbank.org/curated/en/126281625136122935/pdf/How-to-Build-a-Regulatory-Sandbox-A-Practical-Guide-for-Policy-Makers.pdf>> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

Jillian Moss, 'The Regulatory Challenges of FinTech' (*The Regulatory Review, 14 June 2022*) <<https://www.theregview.org/2022/06/14/moss-regulatory-challenges-of-fintech>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Joseph Ibitola, 'Demystifying Financial Regulatory Sandboxes' (*Flagright, 15 August 2023*) <<https://www.flagright.com/post/demystifying-financial-regulatory-sandboxes>> Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

Lily Palagashvili and Paolo Suarez, 'Technology Startups and Industry-Specific Regulations', (*Fraser Institute, July 2020*) <<https://www.fraserinstitute.org/sites/default/files/technology-startups-and-industry-specific-regulations.pdf>> Erişim Tarihi 25 Kasım 2024.

Louis Lehot and Natasha Allen, 'Emerging Risks Affecting The Tech Legal Landscape' (*Foley & Lardner LLP, 10 January 2024*) <<https://www.foley.com/insights/publications/2024/01/emerging-risks-affecting-tech-legal-landscape/>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Manuel Kaiser and Elisabeth Berger, 'Trust in the Investor Relationship Marketing Of Startups: A Systematic Literature Review and Research Agenda' (*Springer, 07 June 2020*), < <https://link.springer.com/article/10.1007/s11301-020-00191-9>> Erişim Tarihi 25 Ekim 2024.

Mohamed Kamal Zaraba, 'Regulatory Sandboxes: Fostering Innovation' (*infomineo, 26 Ekim 2023*), <<https://infomineo.com/technology-telecommunication/regulatory-sandboxes-fostering-innovation/>> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

OECD, 'OECD Regulatory Policy Outlook 2021' (*OECD Publishing, 6 Ekim 2021*) <https://www.oecd.org/en/publications/oecd-regulatory-policy-outlook-2021_38b0fdb1-en.html> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Rauf Karasu, '6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Şirketlerde Emredici Hükümler İlkesi', (*2012*) 18(2) **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi** <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/799307>> Erişim Tarihi 21 Kasım 2024

Recep Bıyık, 'Taşınmaz ve İştirak Satış Kazancı İstisnasında Nakdin Kullanım Yeri Önemli mi?' (*PwC Türkiye Köşe Yazıları, 06 Nisan 2022*) <<https://www.pwc.com.tr/tr/medya/kose-yazilari/recep-biyik/tasinmaz-ve-istirak-satis-kazanci-istisnasinda-nakdin-kullanim-yeri-onemli-mi.html>> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

Rekabet Kurumu, 'Rekabet Kurulundan İzin Alınması Gereken Birleşme ve Devralmalar Hakkında Tebliğ ve Birleşme ve Devralmaların Değerlendirilmesi Hakkında Kılavuzlara İlişkin Değişiklikler' (*Rekabet Kurumu, 4 Mart 2022*) <<https://www.rekabet.gov.tr/tr/Guncel/rekabet-kurulundan-izin-alinmasi-gereken-82269c8a8f9bec11a21c00505685ee05>> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

Republica of Estonia, 'Why E-Residency' (*Republica of Estonia*) <<https://www.e-resident.gov.ee/>> Erişim Tarihi 29 Ekim 2024.

Sarah, Young, 'Britain sets up Regulatory Innovation Office to boost growth', (*Reuters, 8 Ekim 2024*), <<https://www.reuters.com/world/uk/britain-sets-up-regulatory-innovation-office-boost-growth-2024-10-07/>> Erişim Tarihi 24 Kasım 2024.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 'Teknogirişim Stratejisi' (*T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2023*) <<https://sanayi.gov.tr/assets/pdf/plan-program/TeknogirisimStratejisi.pdf>> Erişim Tarihi 27 Kasım 2024.

T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 'Ulusal Teknoloji Girişimciliği Stratejisi Eylem Planı (2022-2025)' (*T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı*) <<https://www.sanayi.gov.tr/plan-program-raporlar-ve-yayinlar/strateji-belgeleri/mu1011011619>> Erişim tarihi 30 Kasım 2024.

Tuğba Deniz, 'Yeni Nesil Girişimcilik' (2023) 35(411) Anahtar Dergisi <https://edergi.sanayi.gov.tr/File/Journal/2023/3/3_2023.pdf> Erişim tarihi: 24 Kasım 2024.

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Dijital Dönüşüm Ofisi, <<https://turkiyetechnohub.org/>> Erişim tarihi 22 Kasım 2024.

Ufuk Korkmaz, 'Unicorn Olma Yolunda Girişimciler: Dijital Sağlık Teknolojileri' (2023) 9(2) Giresun Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi <<https://dergipark.org.tr/tr/pub/guibd/issue/81680/1306933>>, Erişim Tarihi 26 Kasım 2024.

Vahap Özdemir, 'Türkiye Akredite Melek Yatırımcılık Sisteminin Son Verilerine Bakış', (Startup Centrum, 2 Kasım 2022) <<https://media.startupcentrum.com/tr/turkiye-akredite-melek-yatirimcilik-sisteminin-son-verilerine-bakis/>> Erişim tarihi 26 Kasım 2024.

Volkan Dilsiz, 'Türkiye'de Yasal Regülasyonlar Bağlamında Girişimcilik' (İstanbul Marka Bilim Topluluğu, Aralık 2020), <https://www.researchgate.net/publication/350124153_Turkiye'de_Yasal_Regulasyonlar_Baglaminde_Girisimcilik> Erişim tarihi 24 Kasım 2024.

William D.Eggers and Mike Turley, 'The future of regulation Principles for regulating emerging Technologies' (Deloitte, 19 June 2018) <<https://www2.deloitte.com/us/en/insights/industry/public-sector/future-of-regulation/regulating-emerging-technology.html>> Erişim Tarihi 23 Kasım 2024.

Seren Deniz Yanık, 'Girişim Şirketlerinin Sermaye İhtiyaçlarını Karşılama İçin Kullandıkları Fon Mekanizmaları', (2021) 1(2) Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2328479>> Erişim Tarihi 22 Kasım 2024.

Zeynep Müftüoğlu, 'Borçlanmaya Dayalı Kitle Fonlamasının Finansman Hukuku ve Mali Hukuk Açısından Değerlendirilmesi' (2024) 15(1) İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3431725>> Erişim Tarihi 27 Aralık 2024.

Yararlanılan Diğer Kaynaklar

Acep Rohendi, Asriani Asriani and Dona Budi Kharisma 'Regulation for Startups in Indonesia Problems and Recommendations' (Cogent Business & Management, 25 Ekim 2023) <<https://www.tandfonline.com/doi/epdf/10.1080/23311975.2023.2276993?needAccess=true>> Erişim Tarihi 27 Aralık 2024.

Adam Thierer, 'The Pacing Problem and the Future of Technology Regulation - Why Policymakers Must Adapt to a World That's Constantly Innovating' (Mercatus Center, 8 August 2018) <<https://www.mercatus.org/economic-insights/expert-commentary/pacing-problem-and-future-technology-regulation>> Erişim Tarihi 14 Ekim 2024.

Ahmet Emin Ural, 'Türk, ABD ve AB Hukuku Düzenlemeleri Çerçevesinde Kitle Fonlaması' (Yüksek Lisans Tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi 2022).

Angela Attrey, Molly Lesher and Christopher Lomax. 'The Role Of Sandboxes in Promoting Flexibility And Innovation in The Digital Age' (OECD Going Digital Toolkit Notes, 12 June 2020) <<https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/cdf5ed45-en.p?expires=1732696225&id=id&accname=guest&checksum=CEACA85C73A038CF303AD92F319CA2B2>> Erişim Tarihi 23 Eylül 2024.

Anton Didenko, 'Regulatory Sandbox Concept: Models, Benefits and Risks' (Asia Development, 16 April 2019) <<https://events.development.asia/system/files/materials/2019/04/201904-regulatory-sandbox-concept-models-benefits-and-risks.pdf>> Erişim Tarihi 23 Ekim 2024.

Australian Energy Market Commission, 'Regulatory Sandbox Arrangements to Support Proof of Concept Trials' (Energy Consumers Australia, 30 January 2019) <<https://www.aemc.gov.au/sites/default/files/201902/Energy%20Consumers%20Australia.PDF>> Erişim Tarihi 17 Ekim 2024.

Dan Quan, 'A Few Thoughts on Regulatory Sandboxes' (Stanford PACS) <<https://pacscenter.stanford.edu/a-few-thoughts-on-regulatory-sandboxes/>> Erişim Tarihi 15 Kasım 2024.

Elizabeth Pollman, 'Startup Failure' (*Duke Law Journal*, 23 Ekim 2023) <<https://scholarship.law.duke.edu/dlj/vol73/iss2/2/>> Erişim Tarihi 26 Aralık 2024.

European Securities and Markets Authority, 'FinTech: Regulatory Sandboxes and Innovation Hubs' (*European Securities and Markets Authority*, 12 Eylül 2020) <https://www.esma.europa.eu/sites/default/files/library/jc_2018_74_joint_report_on_regulatory_sandboxes_and_innovation_hubs.pdf> Erişim Tarihi 12 Aralık 2024.

European Union Commission, 'Conclusions on Regulatory sandboxes and experimentation clauses as tools for an innovation-friendly, future-proof and resilient regulatory framework that masters disruptive challenges in the digital age, Official Journal of the European Union' (*European Union Commission*, 23 Aralık 2020) <[https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG1223\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XG1223(01))> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024.

Fabian Teichmann, Sonia Boticiu, Bruno Sergi 'RegTech - Potential Benefits and Challenges for Businesses' (*Technology in Society*, Şubat 2023) <<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0160791X22002913>> Erişim Tarihi 1 Aralık 2024.

FasterCapital, 'Regulation and Compliance: From Red Tape to Green Growth: How Regulations Impact Startups'

(*FasterCapital*, 25 June 2024) <<https://fastercapital.com/content/Regulation-and-compliance-From-Red-Tape-to-Green-Growth-How-Regulations-Impact-Startups.html>> 10 Aralık 2024.

Federal Ministry for Economic Affairs and Energy, 'New Flexibility For Innovation' (*Federal Ministry for Economic Affairs and Climate Action*, July 2024) <https://www.bmwk.de/Redaktion/EN/Publikationen/Digitale-Welt/new-flexibility-for-innovation-guide-experimentation-clauses.pdf?__blob=publicationFile&v=4> Erişim Tarihi 16 Kasım 2024.

Ferhat Pehlivanoğlu ve Kenan Kayan, 'Türkiye'de Girişimcilik: Mevcut Durum Analizi ve Çözüm Önerileri' (*Dergipark*, 1 Mart 2019) <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/639261>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2024.

Giulio Cornelli, Sebastian Doerr, Leonardo Gambacorta and Ouarda Merrouche 'Regulatory Sandboxes And Fintech Funding: Evidence From The UK' (*Oxford Academic*, 24 Nisan 2023) <<https://academic.oup.com/rof/article-abstract/28/1/203/7140150?redirectedFrom=fulltext>> Erişim Tarihi 15 Aralık 2024.

HM Treasury, 'Pro-innovation Regulation of Technologies Review' (*HM Treasury*, 22 Kasım 2023) <<https://www.gov.uk/government/collections/pro-innovation-regulation-of-technologies-review>> Erişim Tarihi 15 Kasım 2024.

Jaime Leverton, 'Well-Done regulation can spur Innovation: How companies can get involved' (*Forbes*, 27 March 2023) <<https://www.forbes.com/councils/forbesbusinesscouncil/2023/03/27/well-done-regulation-can-spur-innovation-how-companies-can-get-involved/>> Erişim Tarihi 26 Eylül 2024.

Jolie Pham, 'Navigating Regulatory Challenges in The Startup World' (*Rundit*, 13 August 2024) <<https://rundit.com/blog/navigating-regulatory-challenges-in-the-startup-world-tips-for-entrepreneurs-and-investors/>>

Joseph Kalmenovitz, 'Regulatory intensity and Firm-Specific exposure' (*Oxford Academic*, 6 Ocak 2023) <<https://academic.oup.com/rfs/article-abstract/36/8/3311/6972785?redirectedFrom=fulltext>> Erişim Tarihi 27 Aralık 2024.

Lily Palagashvili, 'Exploring How Regulations Shape Technology Startups' (*SSRN Electronic Journal*, 24 June 2021) <<https://doi.org/10.2139/ssrn.3868272>> Erişim Tarihi 14 Kasım 2024.

Matthew Denes, Sabrina Howell, Filippo Mezzanotti, Xinxin Wang ve Ting Xu, 'Investor Tax Credits and Entrepreneurship: Evidence from U.S. State' (*Wiley Online Library*, 1 Ağustos 2023) <<https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/jofi.13267>> Erişim Tarihi 17 Aralık 2024.

Md Dipu, Israt Jahan, 'The Impact of Government Regulations on Startup Density in the United States' (*International Journal of Innovative Science and Research Technology*, Şubat 2023) <<https://www.ijisrt.com/the-impact-of-government-regulations-on-startup-density-in-the-united-states>> Erişim Tarihi 27 Aralık 2024.

Monika Brown, 'State tax credits for angel investors backfire' (*UCLA Anderson Review*, 10 Kasım 2021) <<https://anderson-review.ucla.edu/state-tax-credits-for-angel-investors-backfire/>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2024.

Muhammet Emre Akkaş, 'Karşılaştırmalı Hukuk ve Türk Hukuku Çerçevesinde Kitle Fonlaması' (*Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi*, 2022).

Niall McCarthy, 'The Top Reasons Startups Fail' (*Forbes*, 3 Kasım 2017) <<https://www.forbes.com/sites/niallmccarthy/2017/11/03/the-top-reasons-startups-fail-infographic/>> Erişim Tarihi 12 Ekim 2024.

Pornchai Wisuttisak, 'Comparative Study on Regulatory and Policy Frameworks for Promotion of Startups and Smes in Japan, The Republic of Korea, Malaysia, and Thailand' (*ADB Working Paper Series*, Aralık 2020) <<https://www.adb.org/sites/default/files/publication/668331/adb-wp1206.pdf>> Erişim Tarihi 26 Eylül 2024.

Ryan Nabil, 'How Regulatory Sandbox Programs Can Promote Technological Innovation and Consumer Welfare' (*Competitive Enterprise Institute*, 17 August 2022) <<https://cei.org/studies/how-regulatory-sandbox-programs-can-promote-technological-innovation-and-consumer-welfare/>> Erişim Tarihi 21 Ekim 2024.

Shishir Shakya, Alicia Plemmons 'The Impact of Economic Freedom on Startups' (2021) 51(1) *Journal of Regional Analysis & Policy* 29–42.

Startup Genome, 'The Global Startup Ecosystem Report 2024' (*Startup Genome*, 10 June 2024) <<https://startupgenome.com/report/gser2024>> Erişim Tarihi 14 August 2024.

Shobhit Seth, 'Why Is Silicon Valley A Startup Heaven?' (*Investopedia*, 19 Aralık 2022). <<https://www.investopedia.com/articles/personal-finance/061115/why-silicon-valley-startup-heaven.asp#:~:text=It%20is%20easy%20to%20build,start%20compared%20to%20other%20locations>> Erişim Tarihi 14 Kasım 2024.

Tambiama Mediaga, Anne Louise Van de Pol 'Artificial intelligence act and regulatory sandboxes' (*European Parliamentary Research Service*, June 2022) <[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733544/EPRS_BRI\(2022\)733544_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2022/733544/EPRS_BRI(2022)733544_EN.pdf)> 14 Kasım 2024.

T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Finansal Piyasalar ve Kambiyo Genel Müdürlüğü Finansal Araçlar ve Analiz Dairesi, 'BKS İlerleme Raporu 2024 Birinci Çeyrek' (*T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı*, 31 Mart 2024) <<https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2024/04/BKS-ILERLEME-RAPORU-1.-CEYREK.pdf>> Erişim Tarihi 24 Eylül 2024.

Tham Siew Yean, 'Backing startups and believing in unicorns: Policy implications and challenges for Malaysia' (*Yusof Ishak Institute*, 18 Haziran 2023) <<https://www.iseas.edu.sg/articles-commentaries/iseas-perspective/2023-56-backing-startups-and-believing-in-unicorns-policy-implications-and-challenges-for-malaysia-by-tham-siew-yeen/>> Erişim Tarihi 20 Aralık 2024.

Yavuz Demirdöğen, 'Fintek Ekosistemi İçin Gerekli Düzenlemeler' (*Regtek*)' (*Dergipark*, 30 Temmuz 2019) <<https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/772440>> Erişim Tarihi 26 Aralık 2024.

Bu rapor, yalnızca ilgililere genel rehberlik etmesi amacıyla hazırlanmıştır. Raporunda yer alan bilgi ve analizler raporun hazırlandığı zaman diliminde doğru ve güvenilir olduğuna inanılan açık kaynaklar ve bilgiler kullanılarak bilgilendirme amaçlı olarak yazılmıştır. Raporadaki bilgilerin değerlendirilmesi ve kullanılması sorumluluğu ilgili şahıs ve kurumlara aittir. Bu rapordaki bilgilere dayanarak bir eylemde bulunan, eylemde bulunmayan veya karar alan kimselere karşı Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, İstanbul Kalkınma Ajansı ve Rapor'un hazırlanmasında görev alan danışmanlar hiçbir şekilde sorumlu tutulamaz. Bu raporun tüm hakları İstanbul Kalkınma Ajansına aittir. Raporunda yer alan görseller ile bilgiler telif hakkına tabi olabileceğinden, her ne koşulda olursa olsun, bu rapor hizmet gördüğü çerçevenin dışında kullanılamaz. Bu nedenle; İstanbul Kalkınma Ajansı'nın yazılı onayı olmadan raporun içeriği kısmen veya tamamen kopyalanamaz, elektronik, mekanik veya benzeri bir araçla herhangi bir şekilde basılamaz, çoğaltılamaz, fotokopi veya teksir edilemez, dağıtılamaz, kaynak gösterilmeden iktibas edilemez.

İstanbul Kalkınma Ajansı

Asmalı Mescit Mah. İstiklal Cad.
No: 142 Odakule Kat 6-7-8 34430
Beyoğlu/İstanbul

2025, İstanbul

Kalkınma Ajansı Yayınları
Bedelsizdir, Satılamaz.